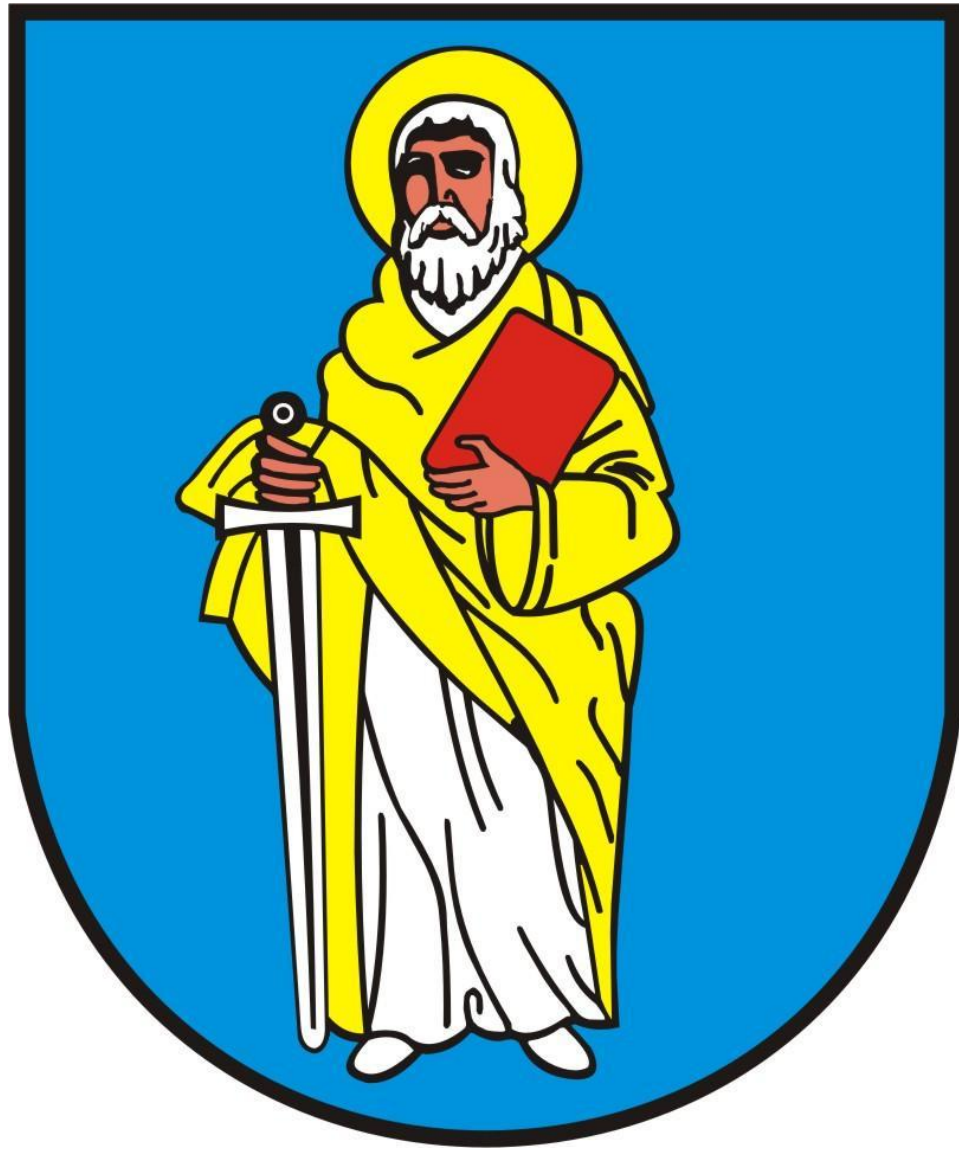

**Projekt Programu opieki nad
zabytkami
dla Gminy Krobia
na lata 2013-2016**

KROBIA 2013 - 2016

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych
 - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
- 4.2. Uwarunkowania wynikające z *Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Krobia na lata 2007-2013*
- 4.3. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy*
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy
- 4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
 - 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych
 - 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych
 - 6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury
- 6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia

ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

6.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów

6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Krobia jest gminą miejsko-wiejską, położoną w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego, w odległości ok.80 km od Poznania. Zajmuje południowy skraj powiatu gostyńskiego, stanowiąc 16% jego powierzchni. Obszar gminy wynosi 129,6 km², w tym użytki rolne zajmują 90,2% powierzchni, a użytki leśne ok. 4,2%, stąd dominującą funkcją gminy jest rolnictwo. Gmina, wg stanu na 31.12.2012r., zamieszkiwana jest przez 13.068 osób. Na strukturę osadniczą składają się 22 sołectwa obejmujące 23 miejscowości wiejskie oraz miasto Krobia, które jest siedzibą władz administracyjnych.

Gmina Krobia jest największą wśród 6 gmin powiatu gostyńskiego i graniczy z gminami: Piaski, Poniec, Gostyń, Pępowo oraz z gminą Miejska Górka – położoną w pow. Rawicz.

Przez teren gminy przebiegają szlaki komunikacyjne o znaczeniu wojewódzkim - DW nr 434 relacji Łubowo- Śrem- Rawicz, powiatowym i gminnym. Przebiega tutaj również linia kolejowa o znaczeniu regionalnym, relacji Ostrów Wielkopolski – Krotoszyn – Leszno oraz nieczynna już linia Miejska Górka - Krobia - Gostyń – Kościan, na obszarze gminy częściowo zlikwidowana.

Według podziału Polski na regiony, gmina leży na obszarze Nizin Środkowopolskich, w makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej, która znajduje się między Pojezierzami Leszczyńskim i Wielkopolsko-Kujawskim od północy a obniżeniem Milicko-Głogowskim od południa, w obrębie mezoregionu Wysoczyzny Leszczyńskiej i mezoregionu Wysoczyzny Kaliskiej. Rzeźba terenu jest charakterystyczna dla krajobrazów staroglacjalnych związanych ze zlodowaceniem środkowopolskim. Pod względem morfometrycznym dominującym typem rzeźby jest teren równiny morenowej. Na obszarze gminy występuje sieć naturalnych cieków wodnych, z których większość należy do zlewni rzeki Baryczy. Na północnej granicy gminy, przy drodze łączącej Starą Krobię z Sikorzynem swój bieg rozpoczyna rzeka Kania, która należy do zlewni

rzeki Obry, lewego dopływu Warty.

Obszar gminy jest niezbyt zasobny w udokumentowane złoża surowców mineralnych. Zaliczany jest do obszarów perspektywicznych występowania pokładów węgla brunatnego, który zalega na głębokości 100-200 m w złożu „Poniec – Krobia”. W południowo-zachodniej części gminy, w złożu „Pudliszki”, występują ropy plioceńskie, nadające się dla celów ceramiki budowlanej. Natomiast w dolinie Rowu Polskiego, w rejonie Pudliszek rozpoznano złoża torfu i gytii. Kruszywa naturalne - piasek i żwir - występujące głównie w południowo-zachodniej części gminy, eksploatowane są na niewielką skalę. Gmina Krobia leży w bezpośrednim sąsiedztwie udokumentowanych i eksploatowanych złóż gazu ziemnego, które występują na terenie graniczącej od południa gminy Miejska Górka.

Walory krajobrazowe gminy nie są szczególnie atrakcyjne. Niska lesistość z przewagą borów mieszanych, kilka parków, łąki i pastwiska poprzecinane dolinkami cieków wodnych, przewaga gruntów ornych o wysokiej jakości gleb. Lecz właśnie ta wysoka jakość gleb jest największym bogactwem gminy.

Najstarsze ślady działalności ludzkiej na terenach zajmowanych przez gminę sięgają środkowego okresu epoki kamienia. Stanowiska archeologiczne potwierdzają ciągłość osadnictwa od pradziejów po późne średniowiecze, kiedy to Krobia już stanowiła ożywione centrum handlowe, mając charakter obronny i stałą załogę wojskową. Kasztelania krobska powstała w X wieku, a pierwsza wzmianka o Krobi pojawia się w bulli papieża Innocentego II z 1136 r. Parafię założono w XII w. Wzniesiono tutaj w 1140 r. jeden z najstarszych obiektów sakralnych w Wielkopolsce, kościół romański p.w. św. Idziego. Prawa miejskie nadał Krobi w 1286 r. Przemysław II z dynastii Piastów. W roku 1232 książę Władysław Odonicz przekazał biskupowi poznańskiemu we władanie kasztelanię krobską. Biskupi drogą wykupu lub wymiany wchodzili w posiadanie wsi i osad położonych w pobliżu miasteczka. W roku 1564 do klucza krobskiego biskupów należało już 12 wsi: Chumiętki, Posadowo, Potarzyca, Sułkowice, Stara Krobia, Mikorzyn, Bukownica, Żychlewo, Domachowo, Rębowo, Kościelna Wieś i Grabianowo. Dobra klucza krobskiego

stanowiły własność biskupstwa poznańskiego aż do roku 1794, kiedy to władze pruskie skonfiskowały dobra biskupie i zamieniły na tzw. ekonomię krobską. Krobia była wtedy siedzibą władz kościelnych i administracyjnych klucza oraz głównym ośrodkiem regionu zwanego *Biskupizna*, zajmującego dość urodzajny teren położony między strumieniami Kania i Rów Polski na zachodzie a Dąbrówka i Dąbroczna na wschodzie. Wsie biskupiańskie korzystały z mniejszych obciążeń feudalnych, co przy dogodnych warunkach glebowych sprzyjało bogaceniu się gospodarstw chłopskich. Wyznacznikiem zamożności i odrębności mieszkańców Biskupizny stał się odświętny strój, którego charakterystyczną cechą jest podobieństwo do ubioru kleru (kobiece nakrycie głowy przypomina kornet zakonnicy, a męska „wołoszka” sutannę księdza).

Największy rozwój Krobi nastąpił w wiekach od XIV do XVII. Miasto staje się wtedy ważnym ośrodkiem handlu i rzemiosła, eksporterem wyrobów sukiennych, powstają liczne cechy rzemieślnicze, pierwsza szkoła parafialna, rozwija się w tym czasie życie umysłowe, 32 krobian ukończyło Uniwersytet Jagielloński, wielu kształciło się w Akademii Lubrańskiego w Poznaniu, powstają murowane domy, wybudowano kościół szpitalny p.w. św. Ducha i kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, zamek biskupi. Rozwijają się też wsie szlacheckie, posiadające odrębne historie.

W wyniku II rozbioru Polski tereny gminy weszły do utworzonego przez Prusaków powiatu krobskiego, leżącego w granicach Królestwa Prus Południowych. W latach 1807 – 1815 należały do Księstwa Warszawskiego. Czasów tych sięgają początki świeckiego szkolnictwa na Biskupiznie, bowiem staraniem Komisji Edukacji Narodowej, na terenie ówczesnego powiatu krobskiego utworzono w latach 1808-1809 szereg szkół świeckich, m.in. w Domachowie i Krobi. Ponownie, od r. 1815 aż do 1918 r. obecne tereny gminy znalazły się w zaborze pruskim, w granicach Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Krobia w 1888 r. utraciła status powiatu. Nasilający się konflikt między ludnością polską a niemiecką, zarówno na polu ekonomicznym, religijnym jak i narodowościowym, przyczynił się do powstania szeregu organizacji i towarzystw polskich o charakterze ekonomiczno-kulturalnym, których celem była ochrona

interesów polskiej ludności oraz jej odrębności narodowej, m.in. w roku 1869 powstało w Krobi Towarzystwo Przemysłowe, w 1873 r. założono Bank Ludowy i czytelnię publiczną, w 1900 r. powołano spółdzielnię „Rolnik”.

Mieszkańcy gminy aktywnie uczestniczyli w największym zrywie niepodległościowym na terenie zaborów, w Powstaniu Wielkopolskim. Okres II wojny światowej zaznaczył swój początek rozstrzelaniem 15 obywateli Krobi i okolic, wysiedleniami, organizacją przez okupanta obozów pracy.

W latach międzywojennych i po II wojnie światowej gmina należała do województwa poznańskiego, aż do 1975 r. Po reformie administracyjnej 1975 r. stanowiła część województwa leszczyńskiego. W wyniku reformy z 1999 r. włączona została do województwa wielkopolskiego. Mieszkańcy gminy zajmują się głównie rolnictwem, funkcjonuje na jej terenie ponad 1100 indywidualnych gospodarstw rolnych, przetwórstwem rolno-spożywczym, a także handlem i drobnymi usługami. Wśród jednostek przemysłowych największą jest, powstała w 1920 r. w Pudliszkach, przetwórnia owoców i warzyw „Pudliszki” S.A., należąca do koncernu Heinz.

Miasto Krobia stanowi interesujący zespół urbanistyczny, powstały z rozwiniętego z podgrodzia XIII –wiecznego miasta i wcześniejszej osady targowej zwanej Kościelną Wsią. Czworoboczny rynek posiada niezwykle rzadki w Wielkopolsce układ turbinowy. Na jego środku wzniesiono ok. poł. XIX w., na miejscu wcześniejszego drewnianego, neogotycki ratusz, który obecnie jest siedzibą administracji samorządowej.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Krobia na lata 2013-2016* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu

opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),

- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).

- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. *„Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego”*. Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m. in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.i n. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych

uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- 1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- 2) chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m. in.

- 1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- 2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

- 1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
- 2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,

- 3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
- 4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- 1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
- 2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- 3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
- 4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,

- 2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- 3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- 4) podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- 2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- 3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

- 1) zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
- 2) wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
- 3) narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

- 1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi,

itp.),

2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,

3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów

rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,

- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Dokumentem w całości poświęconym problematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011 przyjęty Uchwałą Nr XVIII/243/07 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2007 r.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

CHWAŁKOWO

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY:

- a. KOŚCIÓŁ, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

- b. GROBOWIEC RODZINY BOJANOWSKICH, OB. KAPLICA CMENTARNA, mur., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

- c. CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

- d. OGRODZENIE Z BRAMĄ, mur.-żel.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

2. ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. PAŁAC, mur., 1910 r.

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974r.

- b. PARK KRAJOBRAZOWY, ok. poł. XIX w., XX w.

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974 r.

c. PARK PRZY RZĄDCÓWCE, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1571/A z dn. 10 listopada 1992r.

d. SPICHLERZ, mur., ok. poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

e. OBORA, mur., 1872 r.

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

CIOŁKOWO

1. **SPICHLERZ W ZESPOLE DWORSKO – FOLWARCZNYM**, mur.,
1890 r.

Rejestr zabytków: 1347/A z dn. 23 grudnia 1992 r.

DOMACHOWO

1. **KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA**, drewn., 1568r.
odbudowany 1775 r., rozbud. 1930 r.

Rejestr zabytków: 238/A z dn. 7 marca 1931r.

2. **WIATRAK KOŻLAK**, drewn., 1747 r.

Rejestr zabytków: 970/A z dn. 26 maja 1983 r.

GOGOLEWO

1. **ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:**

a. **PAŁAC**, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1386/A z dn. 23 lutego 1973 r.

b. **PARK KRAJOBRAZOWY**, I. 30 XIX w., przekształcony
2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 141/Kl. IV-73/63/56 z dn. 3 maja 1956 r.

c. **SPICHLERZ**, mur., 1818 r.

Rejestr zabytków: 561/A z dn. 5 maja 1956 r.

KROBIA

1. **ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE I ZESPÓŁ BUDOWLANY**,
2 poł. XIII w. – XIX w.

Rejestr zabytków: 1208/A z dn. 10 czerwca 1991r.

2. **KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA**, mur., 1757 – 1763 r.
Rejestr zabytków: AK – 15 z dn. 12 stycznia 1956 r.
3. **KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. IDZIEGO, OB. KAPLICA
CMENTARNA**, mur., poł. XII w./1140 r.
Rejestr zabytków: 315 z dn. 7 marca 1931r.
4. **KOŚCIÓŁ SZPITALNY, OB. FILIALNY P. W. ŚW. DUCHA**, szach.,
mur., 1745 r.
Rejestr zabytków: 595 z dn. 29 stycznia 1957 r.
5. **RATUSZ**, mur., ok. 1845 r.
Rejestr zabytków: 242 z dn. 16 września 1968 r.
6. **RUINY ZAMKU BISKUPIEGO (obecnie nie istnieją)**
Rejestr zabytków: 196 z dn. 22 sierpnia 1968 r.

NIEPART

1. **KAPLICA CMENTARNA**, drew., 2 poł. XVIII w.
Rejestr zabytków: 591/A z dn. 25 stycznia 1957 r.
2. **RUINY DWORU OBRONNEGO NA WYSPIE**, mur., XIV-XV w.
Rejestr zabytków: 593/A z dn. 25 stycznia 1957 r.
3. **ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**
 - a. **RZĄDCÓWKA**, mur., ok. 1850 r.
Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.
 - b. **STAJNIA**, mur., 3 ćw. XIX w.
Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.
 - c. **OBORA**, mur., 1863 r.
Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.
 - d. **SPICHLERZ**, mur., 1870 r.
Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

PIJANOWICE

1. **ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:**
 - a. **PAŁAC**, mur., ok. 1900 r., rozbud. ok. 1914 r.
Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.
 - b. **SPICHLERZ**, mur., 1900 r.
Rejestr zabytków: 1388/A z dn. 9 lutego 1993 r.

c. PARK KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.

POTARZYCA

1. ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a. DWÓR, mur., pocz. XX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

b. PARK, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

c. STAJNIA, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

d. OBORA, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

e. CHLEWNIA, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

f. STODOŁA, mur., 4 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

g. DOM PRACOWNIKÓW FOLWARKU, mur., ok. 1920 r.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

h. DOM PRACOWNIKÓW FOLWARKU, mur., ok. 1920 r.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

PUDLISZKI

1. PAŁAC, mur., ok. 1823 r., przebud. ok. 1894, po 1957 r.

Rejestr zabytków: 590/A z dn. 20 stycznia 1957 r.

2. *Aleja Lipowa*

Rejestr zabytków: 819/wlkp/A z dn. 21 października 2010 r.

3. *Park Pałacowy wraz z otoczeniem z zespołem pałacowo-parkowym*

Rejestr zabytków: 877/Wlkp/A z dn. 2 stycznia 2013 r.

ROGOWO

1. ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. PAŁAC, mur., ok. poł. XIX w., rozbud. 1912 r., przebud. l. 50, 60, 70 XX w.

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

b. PARK KRAJOBRAZOWY, 2 poł. XIXw.

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

ZIEMLIN

1. **SPICHLERZ** W ZESPOLE FOLWARCZNYM, mur., 1892 r.

Rejestr zabytków: 1353/A z dn. 9 stycznia 1993 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BUKOWNICA

DOM NR 5, mur., 1947 r.

DOM NR 7, mur., 1916 r.

DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 17, mur., XIX/XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 15, mur., 1 ćw. XX w.

CHUMIĘTKI

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- PARK KRAJOBRAZOWY, k. XIX w.

- OGRODZENIE, mur., k. XIX w.

DOM NR 1, mur., pocz. XX w.

DOM NR 2, mur., k. XIX w.

DOM NR 8, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, OB. DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

DOM NR 21, mur., pocz. XX w.

CHWAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY

- KOŚCIÓŁ, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.
- GROBOWIEC RODZINY BOJANOWSKICH, ob. kaplica cmentarna, mur., 2 poł. XIX w.
- CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, poł. XIX w.
- OGRODZENIE Z BRAMĄ, mur.-żel.

SZKOŁA, ob. dom, mur., 1 ćw. XX w.

SZKOŁA, mur., 4 ćw. XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- PAŁAC, mur., 1910 r.
- PARK KRAJOBRAZOWY, ok. poł. XIX w., XX w.
- RZĄDCÓWKA, mur., 4 ćw. XIX w.
- PARK PRZY RZĄDCÓWCE, 2 poł. XIX w.
- SPICHLERZ, mur., ok. poł. XIX w.
- OGRODZENIE Z BRAMAMI, mur., k. XIX w.
- LODOWNIA, mur., k. XIX w.
- OBORA, mur., 1872 r.
- OBORA, mur., k. XIX w.
- OBORA, mur., 1902 r.
- STODOŁA, mur., 1890 r.
- STODOŁA, ob. obora, mur., 2 poł. XIX w.
- WARSZTAT, mur., k. XIX w.
- MLECZARNIA, mur., 4 ćw. XIX w.
- DOM, mur., k. XIX w.
- DOM, mur., 1914 r.
- DOM, mur., k. XIX w.
- DOM NR 35, mur., 1905 r.
- DOM NR 36, mur., pocz. XX w.
- OŚMIORAK NR 46, mur., 2 poł. XIX w.
- DOM NR 77, mur., k. XIX w.

DOM NR 22, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 23, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 26, szach., 2 poł. XIX w.

DOM NR 56, mur., 1905 r.

CIOŁKOWO

SZKOŁA, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- DWÓR, mur., ok. 1930 r.
- RZĄDCÓWKA (OFICYNA), mur., k. XIX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, pocz. XX w.
- OBORA, mur., 4 ćw. XIX w.
- STODOŁA, mur., k. XIX w.
- SPICHLERZ, mur., 1890 r.
- BRAMA Z OGRODZENIEM, mur., k. XIX w.
- POZOSTAŁOŚCI OGRODZENIA, mur., l. 30 XX w.
- DOM NR 8, mur., 1909 r.
- DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

DOMACHOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:

- KOŚCIÓŁ, drewn., 1568r., odbudowany 1775 r., rozbud. 1930 r.
- CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, 2 poł. XVI w.
- OGRODZENIE Z BRAMĄ, mur., pocz. XX w.
- PLEBANIA, mur., 1 poł. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI Z CZĘŚCIĄ MIESZKALNĄ NR 79, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- CMENTARZ, 2 poł. XIX w.
- BRAMA Z OGRODZENIEM, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- DWÓR NR 4, mur., 3 ćw. XIX w.
- BRAMA, mur., 1 ćw. XX w.
- BRAMA, mur., 1923r.
- PARK KRAJOBRAZOWY, XIX/XX w.
- STODOŁA, mur., pocz. XX w.

- STODOŁA, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- DOM, szach., 3 ćw. XX w.
 - KUŹNIA, mur., k. XIX w.
- DOM NR 9, mur., pocz. XX w.
DOM NR 11, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 16, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 21, mur., XIX/XX w.
DOM NR 35, mur., pocz. XX w.
DOM NR 36, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 42, mur., pocz. XX w.
DOM NR 43, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 48, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 65, mur., pocz. XX w.
DOM NR 70, mur., pocz. XX w.
DOM NR 74, mur., k. XIX w.
DOM NR 75, mur., pocz. XX w.
DOM NR 84, mur., k. XIX w.
DOM NR 85., mur., k. XIX w.
DOM NR 96, mur., 1931r.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 1, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 19, mur., k. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 50, mur., 1 ćw. XX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 89, mur., pocz. XX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 89, mur., 1 ćw. XX w.

WIATRAK KOŹLAK, drew., 1747r.

FLORYNKI

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- DOM PRACOWNIKÓW FOLWARCZNYCH NR 1, mur., 1863 r.
- OBORA, mur., 1888 r.
- CHLEWNIA, mur., 1883 r.
- STODOŁA, mur., 4 ćw. XX w.

GOGOLEWO

SZKOŁA, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- PAŁAC, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, l. 30 XIXw., przekształcony 2 poł. XIX w.
- SPICHLERZ, mur., 1818 r.
- OFICYNA, mur., 1820 r., przebud. k. XIX w.
- BRAMA, mur., ok. 1820 r.
- BRAMA Z OGRODZENIEM, mur., 4 ćw. XIX w.
- BRAMA, mur., k. XIX w.
- BRAMA Z OGRODZENIEM, mur., 1924 r.
- KANAŁ WODNY Z MOSTKIEM, mur., 1924 r.
- LODOWNIA, mur., k. XIX w.
- ZEGAR SŁONECZNY, mur., XIX w.
- STAJNIA, mur., 1880 r.
- OWCZARNIA, mur., 4 ćw. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., k. XIX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., k. XIX w.
- STODOŁA, mur., ok. 1890 r.
- STODOŁA, mur., 4 ćw. XIX w.
- STODOŁA, mur., 3 ćw. XIX w.
- OŚMIORAK NR 62, mur., 4 ćw. XIX w.
- CZWORAK NR 63, mur., k. XIX w.
- SZEŚCIORAK NR 68, mur., ok. 1890 r.
- CZWORAK NR 69, mur., ok. 1890 r.

DOM NR 49, ob. Ośrodek Zdrowia, mur., k. XIX w.

DOM NR 56, mur., l. 30 XX w.

GRABIANOWO

ZAGRODA NR 2:

- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.

- STODOŁA I, drewn., 1 poł. XX w.
- STODOŁA II, drewn., 1 poł. XX w.

ZAGRODA NR 4:

- DOM, mur., pocz. XXw.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- DOM, mur., pocz. XX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., pocz. XX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 16:

- DOM NR 16, mur., 1 ćw. XXw.
- STODOŁA, drewn.-mur., XIX/XX w.

DOM DRÓŻNIKA NR 17, mur., XIX/XX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 14, drewn., pocz. XX w.

KARZEC

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- DOM ADMINISTRATORA, mur., ok. 1890 r.
- OŚMIORAK, mur., ok. 1890 r.
- SPICHLERZ, mur., 1916 r.
- OBORA, mur., 1890 r.
- STODOŁA, mur., k. XIX w.
- BRAMA, mur., XIX/XX w.

DOM NR 12, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 14, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 15, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 16, mur., XIX/XX w.

DOM NR 33, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 36, mur., pocz. XX w.

KROBIA

ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE I ZESPÓŁ BUDOWLANY, 2 poł. XIII w. – XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA:

- KOŚCIÓŁ, mur., 1757 – 1763 r.
- BRAMA Z OGRODZENIEM, mur., 1848 r.
- FRAGMENT OGRODZENIA OD STRONY POŁUDNIOWEJ, mur., 2 poł. XVIII w.
- PAŁAC ARCYBISKUPI, mur., 1898 r.
- PLEBANIA, mur., 1890 r.
- BUDYNEK GOSPODARCZY przy plebanii, mur., k.XIX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, 2 poł. XIX w.
- ORGANISTÓWKA, ul. Poznańska 9 mur., 2 poł. XIX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY przy organistówce, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. IDZIEGO:

- KOŚCIÓŁ, ob. kaplica cmentarna, mur., poł. XII w./1140 r.
- BRAMA Z FRAGMENTEM OGRODZENIA, mur., 2 poł. XIX w.
- CMENTARZ, XII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. DUCHA:

- KOŚCIÓŁ SZPITALNY, ob. filialny, szach, mur., 1745 r.
- OGRODZENIE Z BRAMĄ, mur., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- CMENTARZ KATOLICKI, 1 poł. XIX w.
- BRAMA, mur., 2 poł. XIX w.

CMENTARZ ŻYDOWSKI, pocz. XIX w.

RATUSZ, mur., ok. 1845 r.

SZKOŁA NA WYSPIE ZAMKOWEJ, mur., 2 poł. XIX w.

SZKOŁA EWANGELICKA, ul. Grunwaldzka, mur., 2 poł. XIX w.

POCZTA, ul. Kobylińska, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Dworcowa:

- DWORZEC, mur. 1889 r.
- MAGAZYN, mur. 1889 r.

DWORZEC KOLEJOWY - KROBIA MIASTO, ul. Poniecka, mur., 1904 r.

RESTAURACJA, ul. Mickiewicza, mur., 1885 r.

REMIZA STRAŻACKA, ul. Miejsko – Górecka, mur., XIX/XX w.

ul. Św. Ducha

DOM NR 11, mur., 1 ćw. XXw.

DOM NR 12, mur., 1 ćw. XXw.

DOM NR 13, mur., 1 ćw. XXw.

DOM NR 14, mur., 1 ćw. XXw.

ul. Dworcowa

DOM NR 2, mur., k. XIX w.

DOM NR 3, mur., k. XIX w.

DOM NR 4, mur., k. XIX w.

DOM NR 5, mur., pocz. XX w.

DOM NR 7, mur., XIX/XX w.

DOM NR 8, mur., XIX/XX w.

DOM NR 10, mur., XIX/XX w.

DOM NR 11, mur., XIX/XX w.

ul. Św. Idzi

DOM NR 1, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ DOMU NR 10:

- DOM, mur., 1919r.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.
- STODOŁA, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 11, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 14, mur., XIX/XX w.

ul. Jutrosińska

ZESPÓŁ DOMU NR 12:

- DOM mur., pocz. XX w.
- WARSZTAT mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ DOMU NR 27:

- DOM, mur., k. XIX w.
- STODOŁA, szach., k. XIX w.

DOM NR 3, mur.,k. XIX w.
DOM NR 4 szach., ok. poł. XIX w.
DOM NR 6 mur., k. XIX w.
DOM NR 10 mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 14, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 21, mur., k. XIX w.
DOM NR 22, mur., k. XIX w.
DOM NR 25, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 26, mur., 1926 r.
DOM NR 34, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 38, mur., XIX/XX w.
DOM NR 41, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 48, szach., 2 poł. XIX w.
DOM NR 49, mur., XIX/XX w.

ul. Kobylińska

DOM NR 6, mur.,k. XIX w.
DOM NR 13, mur., k. XIX w.
DOM NR 14, mur., 1899 r.
DOM NR 15/16, mur., 1915 r.
DOM NR 79, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 82, szach., ok. poł. XIX w.
DOM NR 84, mur., pocz. XX w.
DOM NR 86, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 88, mur., XIX/XX w.
DOM NR 90, mur., pocz. XX w.
DOM NR 93, mur., k. XIX w.
DOM NR 94, mur., k. XIX w.
DOM NR 95, mur., k. XIX w.
DOM NR 97, mur., l. 50 XX w.

ul. Latowa

ZESPÓŁ DOMU:

- DOM, mur., 1ćw. XX w.

- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1 ćw. XX w.

pl. Kościuszki

DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 1a, mur., k. XIX w.

DOM NR 2, 1 ćw. XX w.

DOM NR 4, mur., 1880 r.

ul. Mickiewicza

DOM NR 1/2, mur., pocz. XX w.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 5, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 10, mur., k. XIX w.

DOM NR 13, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 14, mur., k. XIX w.

DOM NR 15/16, mur., k. XIX w.

DOM NR 30, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 37, mur., XIX/XX w.

DOM NR 38, mur., k. XIX w.

DOM NR 39, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 40, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 41, mur., pocz. XX w.

ul. Miejsko – Górecka

ZESPÓŁ DOMU NR 22:

- DOM, mur., 4 ćw. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., pocz. XX w.

DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., 1903 r.

DOM NR 18, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 20, mur., pocz. XX w.

ul. Ogrodowa

ZESPÓŁ DOMU NR 13:

- DOM, mur., pocz. XXw.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., pocz. XXw.

ul. Południowa

DOM NR 3, mur., pocz. XX w.

DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

OGRODZENIE Z BRAMAMI (należy do posesji ul. Powstańców Wielkopolskich Nr 1), mur., k. XIX w.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 2, mur., k. XIX w.

DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 4, mur., XIX/XX w.

DOM NR 5, mur., k. XIX w.

DOM NR 6, mur., k. XIX w.

DOM NR 7, mur., k. XIX w.

DOM NR 8, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 8a, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 9, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

DOM NR 15, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 18, mur., pocz. XX w.

DOM NR 22, mur., XIX/XX w.

DOM NR 25, mur., k. XIX w.

DOM NR 35, mur., XIX/XX w.

DOM DRÓŻNIKA NR 95, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 109, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 120, mur., pocz. XX w.

DOM NR 122, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 126, mur., l. 20 XX w.

DOM NR 130, mur., 1906 r.

DOM NR 135, mur., l. 30 XX w.

DOM (należy do posesji Rynek Nr 2), mur., 1870 r.

ul. Poznańska

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 2, mur., 1868 r.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 6, mur., 1904-1905 r.

DOM NR 8, mur., 1 poł. XIX w.

DOM NR 10, mur., XIX/XX w.

DOM NR 11, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 18, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 22, mur., pocz. XX w.

DOM NR 35, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 43, mur., l. 30 XX w.

ul. Rynek

DOM NR 2, mur., 1870 r.

DOM NR 3, mur., 1850 r., nadbud. 1939 r.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w., nadbud. 1929 r.

DOM NR 5, mur., k. XIX w.

DOM NR 6, mur., ok. 1906 r.

DOM NR 7, mur., ok. 1860 r.

DOM NR 8, mur., ok. 1870 r.

DOM NR 9, mur., 1868 r.

DOM NR 10, mur., ok. 1890 r.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 12, mur., ok. poł. XIX w.

DOM NR 13, mur., ok. poł. XIX w.

DOM NR 15, mur., ok. 1880 r.

DOM NR 18, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 19, mur., 1896 r.

DOM NR 20, mur., 1910 r.

DOM NR 21, mur., 1872 r.
DOM NR 22, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 23, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 28, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 29, mur., 4 ćw. XIX w.
DOM NR 30/31, mur., 1 poł. XIX w.

ul. Szkolna

DOM NR 1, mur., pocz. XX w.

ul. Świerczewskiego

DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ, mur., k. XIX w.

ul. Wały

DOM NR 2, mur., pocz. XX w.

DOM NR 3, mur., pocz. XX w.

DOM NR 6, mur., pocz. XX w.

DOM NR 8, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ GAZOWNI ul. Powstańców Wielkopolskich:

- GAZOWNIA, mur., 1910 r.
- ZBIORNIK GAZU (mokry) 1910 r.
- DOM, mur., 1910 r.

ZESPÓŁ MŁYNA, ul. Powstańców Wielkopolskich:

- DOM, mur., 1922 r.
- BRAMA, mur., l. 20 XX w.
- OGRODZENIE, mur., l. 20 XX w.
- BUDYNEK ADMINISTRACYJNY, mur., 1925 r.

KUŹNIA, ul. Jutrosińska nr 37, mur., pocz. XX w.

SPICHLERZ, ul. Kobylińska, mur., 2 poł. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Biskupiańska, mur., poł. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Biskupiańska/Powstańców Wielkopolskich, mur., 1870r.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Latowa, mur., 1 ćw. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Zajazdowa, mur., XIX/XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Zajazdowa, mur., k. XIX w.

KUCZYNA

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- DWÓR, mur., 1 poł. XIX w., rozbud. k. XIX w.
- OBORA, mur., 1893 r.
- CHLEWNIA, mur., 4 ćw. XIX w.
- KUŹNIA, WARSZTAT, mur., pocz. XX w.
- SPICHLERZ, mur., 4 ćw. XIX w.
- STODOŁA, mur., pocz. XX w.
- OGRODZENIE, mur., k. XIX w.
- CZWORAK NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.
- CZWORAK NR 2, mur., k. XIX w.
- OŚMIORAK NR 3, mur., 4 ćw. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI przy ośmioraku NR 3, mur., pocz. XX w.

KUCZYŃKA

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- OBORA, mur., 3 ćw. XIX w., przebudowana
- STODOŁA, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 2, mur., 1902 r.

DOM NR 15, mur., 1932 r.

NIEPART

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚŚ. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA:

- KOŚCIÓŁ, mur., 1904-1907r.
- OGRODZENIE Z BRAMAMI, mur., pocz. XX w.
- KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. JANA NEPOMUCENA, mur., k. XIX w.
- CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, XVII w.
- PLEBANIA NR 28, mur., 2 poł. XIX w.

- WIKARIAT Z ORGANISTÓWKĄ NR 29, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO

- CMENTARZ KATOLICKI, 1903 r.
- KAPLICA CMENTARNA, drew., 2 poł. XVIII w.

SZKOŁA, OB. DOM NR 48, mur., k. XIX w.

GOŚCINIEC, OB. DOM NR 50, mur., 1868 r.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- RZĄDCÓWKA, mur., ok. 1850 r.
- RUINY DWORU OBRONNEGO NA WYSPIE, mur., XIV-XV w.
- STAJNIA, mur., 3 ćw. XIX w.
- OBORA, mur., 1863 r.
- SPICHLERZ, mur., 1870 r.
- STAJNIA, mur., 3 ćw. XIX w.
- STODOŁA, mur., 2 poł. XIX w.
- STODOŁA, mur., 2 poł. XIX w.
- STODOŁA, mur., 2 poł. XIX w.
- POZOSTAŁOŚCI OGRODZENIA Z BRAMAMI, mur., XIX/XX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX w.

DOM NR 7, mur., pocz. XX w.

PIJANOWICE

KAPLICZKA, mur., 1 ćw. XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- PAŁAC, mur., ok. 1900r., rozbud. ok. 1914 r.
- PARK KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX w.
- SPICHLERZ, mur., 1900 r..
- JAŁOWNIK, mur., 1895 r.
- STOLARNIA, mur., 1895 r.
- DOM ROBOTNIKÓW FOLWARCZNYCH, mur., XIX/XX w.

POSADOWO

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

SZKOŁA, OB. DOM NR 44, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 12, mur., pocz. XX w.
DOM NR 17, mur., 1934 r.
DOM NR 35, mur., l. 30 XX w.
DOM NR 40, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 41, mur., 1 ćw. XX w.
DOM NR 46, mur., k. XIX w.
DOM NR 47, mur., k. XIX w.

POTARZYCA

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- DWÓR, mur., pocz. XX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX w.
- STAJNIA, mur., k. XIX w.
- OBORA, mur., k. XIX w.
- CHLEWNIA, mur., k. XIX w.
- STODOŁA, mur., 4 ćw. XIX w.
- DOM PRACOWNIKÓW FOLWARKU, mur., ok. 1920 r.
- DOM PRACOWNIKÓW FOLWARKU, mur., ok. 1920 r.

DOM NR 20, mur., 1948 r.

DOM NR 21, mur., 1929 r.

PRZYBOROWO

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- DWÓR, mur., ok. 1830r., przebud. 1920 r.
- STAJNIA, mur., 4 ćw. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., l. 30 XX w.
- SPICHLERZ, mur., 4 ćw. XIX w.
- WOZOWNIA, mur., pocz. XX w.
- KUŹNIA, mur., pocz. XX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, pocz. XX w.
- DOM NR 11, mur., XIX/XX w.
- DOM NR 18, mur., k. XIX w.

- OŚMIORAK NR 18, mur., k. XIX w.
- OŚMIORAK NR 23, mur., k. XIX w.

ZAGRODA NR 2:

- DOM, mur., 1913 r.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 4:

- DOM, mur., 1883 r.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., k. XIX w.

DOM NR 16, mur., k. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 5, mur., l. 20 XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY W ZAGRODZIE NR 6, mur., pocz. XX w.

PUDLISZKI

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- PAŁAC, mur., ok. 1823r., przebud. ok. 1894 r., po 1957 r.
- ALEJA LIPOWA
- PARK PAŁACOWY wraz z otoczeniem w zespole pałacowo-parkowym,
- BRAMA, mur., pocz. XX w.
- DOM MIESZKALNO-BIUROWY, mur., k. XIX w.
- OBORA, mur., ok. 1880 -1900 r.
- STAJNIA, mur., k. XIX w.
- CHLEWNIA, mur., ok. 1880 -1900 r.
- STODOŁA, mur., k. XIX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., k. XIX w.
- DOM, ul. Poniecka 1, mur., pocz. XX w.
- SZEŚCIORAK, ul. Poniecka 2, mur., 1912 r.
- OŚMIORAK, ul. Poniecka 3, mur., pocz. XX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Poniecka 3, mur., 1 ćw. XX w.
- SZEŚCIORAK, ul. Fabryczna 8, mur., 1886 r.
- DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ, ul. Fabryczna 10, mur., 1 ćw. XX w.

- DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ, ul. Fabryczna 1, mur., 1 ćw. XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 14, mur., l. 30 XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 15, mur., l. 30 XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 16, mur., l. 30 XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 22, mur., l. 30 XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 23, mur., l. 30 XX w.
- DOM, ul. Fabryczna 26, mur., 1920 r.

DOM, ul. Fabryczna 46, mur., 1933 r.

DOM, ul. Fabryczna 48, mur., pocz. XX w.

DOM, ul. Wjazdowa 13, mur., pocz. XX w.

ROGOWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- PAŁAC, mur., ok. poł. XIXw., rozbud. 1912 r., przebud. l. 50, 60 i 70 XX w.
- PARK KRAJOBRAZOWY, 2 poł. XIX w.
- RZĄDCÓWKA, mur., 1899 r.
- STAJNIA, mur., 1900 r.
- SPICHLERZ, mur., pocz. XX w.
- DOM PRACOWNIKÓW FOLWARCZNYCH NR 20, mur., XIX/XX w.

DOM NR 8, mur., pocz. XX w.

DOM NR 18, mur., 1883 r.

STARA KROBIA

SZKOŁA, OB. DOM NR 49, mur., l. 30 XX w.

ZAGRODA NR 5:

- DOM, mur., 1906 r.
- BRAMA, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 29:

- DOM, mur., XIX/XX w.
- STODOŁA, drew., 1936 r.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1938 r.

- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1936 r.

ZAGRODA NR 35:

- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 4, mur., k. XIX w.

DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

DOM NR 20, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 37, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 44, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 59, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 62, mur., k. XIX w.

DOM NR 66, mur., pocz. XX w.

DOM NR 68, mur., 1935 r.

DOM NR 89, mur., pocz. XX w.

DOM NR 90, mur., 1 ćw. XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 51, mur., 1 ćw. XX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 61, szach., k. XIX w.

SUŁKOWICE

SZKOŁA, mur., XIX/XX w.

ZAGRODA NR 114:

- DOM, mur., k. XIX w.
- OBORA, mur., XIX/XX w.

DOM NR 9, mur., k. XIX w.

DOM NR 15, mur., 1926 r.

DOM NR 19, szach., ok. poł. XIX w.

DOM NR 21, szach., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 28, mur., XIX/XX w.

DOM NR 29, mur., pocz. XX w.

DOM NR 44, szach., 2 poł. XIX w.

DOM NR 60, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 89, mur., 1937 r.

DOM NR 105, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 1, mur., 1 ćw. XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI W ZAGRODZIE NR 3, mur., 1932 r.

WŁOSTOWO

DOM NR 65 W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO, mur., pocz. XX w.

WYMYŚŁOWO

SZKOŁA, mur., XIX/XX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZAGRODA NR 5:

- DOM, mur., 1 ćw. XX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1 ćw. XX w.

ZAGRODA NR 15:

- DOM, mur., 1914 r.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

DOM NR 10, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 17, mur., 1914 r.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 14, mur., ok. 1914 r.

ZIEMLIN

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. SPICHLERZ, mur., 1892 r.
- b. OBORA, mur., 4 ćw. XIX w.
- c. BUDYNEK INWENTARSKI, mur., 1872 r.
- d. DOM PRACOWNIKÓW FOLWARCZNYCH NR 10, mur., 1888 r.
- e. DOM NR 15, mur., 2 poł. XIX w.

STODOŁA W ZAGRODZIE NR 32, szach., k. XIX w.

ŻYCHLEWO

SZKOŁA NR 8, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 15:

- DOM, mur., k. XIX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 39:

- DOM, mur., k. XIX w.
- STODOŁA, mur., 1 ćw. XX w.
- BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 5, mur., 1910 r.

DOM NR 40, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 50, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 51, mur., 1958 r.

BUDYNEK INWENTARSKI Z CZĘŚCIĄ MIESZKALNĄ NR 76, mur.,
1 ćw. XX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Na terenie miasta i gminy Krobia do rejestru zabytków ruchomych wpisanych jest siedem zespołów obiektów.

Krobia

W kościele parafialnym p.w. św. Mikołaja wpisanych jest 37 obiektów z wyposażenia kościoła; rejestr zabytków ***Nr 33/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 17 października 1970r.***

W kościele p.w. św. Ducha znajduje się 7 obiektów; rejestr zabytków ***Nr 108/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 21 września 1971 r.***

W kościele p.w. św. Idziego wpisano 6 obiektów; rejestr zabytków ***Nr 142/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 26 listopada 1971 r.***

Chwałkowo

W kościele parafialnym p.w. Trójcy Świętej wpisanych jest 5 obiektów;

rejestr zabytków ***Nr 138/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 26 października 1971 r.***

Domachowo

W kościele p.w. św. Michała Archanioła wpisano 28 obiektów; rejestr zabytków ***Nr 28/ B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 28 lutego 1969 r.*** (1 obiekt) i ***Nr 32/B decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 16 października 1970 r.*** (27 obiektów).

Niepart

W kościele p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła wpisano 7 obiektów; rejestr zabytków ***Nr 66/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 20 marca 1971 r.***

Gogolewo

W wyposażeniu pałacu znalazły się 72 obiekty wpisane do rejestru zabytków; rejestr zabytków ***Nr 229/B na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 20 marca 1996 r.***

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cyt. Ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych. Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Do rejestru zabytków pod numerem 1208/A decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 10 czerwca 1991 r. wpisany został zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Krobi.

Granice zespołu objętego ochroną przebiegają następująco:

- od południa ulicą Miejsko-Górecką i Odrodzenia,
- w kierunku zachodnim ulicą Św. Ducha i Powstańców Wielkopolskich,
- wzdłuż terenu kościoła par. p.w. św. Mikołaja do ulicy Mickiewicza,
- od ulicy Mickiewicza w kierunku zachodnim do polnej drogi zamykającej teren przedmieścia zwanego Kościeliskiem,
- w kierunku północnym ulicą Poznańską obejmując teren cmentarza,
- w kierunku południowym ulicą Poznańską i Św. Idziego,
- w kierunku wschodnim ulicą Kasztelańską wzdłuż fosy,
- w kierunku południowym wzdłuż granicy dawnego ogrodu biskupiego,
- ulicą Szkolną do ulicy Kobylińskiej, ulicą Wały i Jutrosińską.

Ochroną konserwatorską objęto również osie widokowe: z szosy Krobia – Domachowo z dominantą kościoła parafialnego, z szosy Krobia – Gostyń w kierunku Krobi z dominantą wież kościoła parafialnego oraz św. Idziego, z polnej drogi w kierunku Żytowiecka z dominantą wieży kościoła parafialnego, ogrodu kościelnego oraz XIX-wiecznej zabudowy Kościeliska, z drogi Krobia – Chumiętki z ekspozycją j.w. oraz z drogi Krobia – Pudliszki z dominantą wieży kościoła parafialnego oraz zachodniej zabudowy miasta Krobi, korytarz widokowy z ulicy Jutrosińskiej w kierunku kościoła św. Ducha.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: ulic, placów, podziałów gruntów, architektury sakralnej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w końcu XVIII wieku i w wieku XIX, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki dworskie i pałacowe założone w stylu krajobrazowym w miejscowościach: Chwałkowo, Gogolewo, Pijanowice, Potarzyca, Rogowo.

3.5. Zabytki archeologiczne

Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do

rejestr zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Krobia znajduje się 9 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Numer rejestru
Karzec	grodzisko	wczesne średniowiecze (X-XII w.)	289 / A / 68
Krobia	grodzisko	wczesne średniowiecze (XIII w.)	290 / A / 68
Niepart	grodzisko	wczesne średniowiecze	1248 / A / 92
Potarzyca	grodzisko	wczesne średniowiecze (XIII – XIV w.)	434 / A / 68
Pudliszki	grodzisko	wczesne średniowiecze	288 / A / 68
Pudliszki	cmentarzysko	późny okres lateński	789 / A / 69
	obozowisko	wczesny okres rzymski	
Pudliszki	osada obronna	II okres epoki brązu	1487 / A / 73
Stara Krobia	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza	652 / A / 69
Wymysłowo	grodzisko	epoka prehistoryczna	11 a / 33 / 35

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Krobia zewidencjonowano stanowiska o własnej formie krajobrazowej. Są to:

- kurhany zlokalizowane w okolicach miejscowości Pudliszki (5), Karzec (2), Ziemiń (9)
- grodzisko stożkowate o chronologii średniowiecznej w Pudliszkach

- grodzisko wczesnośredniowieczne w miejscowości Karzec
- grodzisko w Krobi
- grodzisko wczesnośredniowieczne w Nieparcie
- grodzisko wczesnośredniowieczne lub średniowieczne w Potarzycy
- wczesnośredniowieczne grodzisko w Pudliskach
- grodzisko stożkowe o chronologii wczesnośredniowiecznej lub średniowiecznej w Wymysłowie

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar gminy Krobia został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Krobia zewidencjonowano dotychczas 546 faktów osadniczych, które zaprezentowano w tabelce poniżej:

<i>Stanowiska o własnej formie terenowej</i>			<i>Cmentarzyska płaskie</i>	<i>Cmentarzyska kurhanowe</i>	<i>osady</i>	<i>Ślady osadnicze</i>	<i>inne</i>	<i>skarby</i>
<i>grodziska</i>	<i>dwory</i>	<i>zamki</i>	22	12	253	239	10	2
6	0	2						

Geograficznie gmina Krobia wchodzi w skład Wysoczyzny Koźmińskiej i Pradoliny Żerkowsko-Rydzyskiej. Wysoczyzna Koźmińska jest płaska i monotonna. Jedynym jej urozmaiceniem jest pradolina rozcinająca ją poprzecznie, w części północno-zachodniej i zachodniej. Pradolina powyżej Pudliszek rozwidła się w kierunku Ponieca i Rydzyny oraz Rawicza. Deniwelacje w części wysoczyznowej wahają się w granicach 20 m, natomiast w rejonie pradoliny osiągają 30 m. Powierzchnia terenu wznosi się łagodnie w kierunku północno-wschodnim, obniżając się w kierunku południowo-zachodnim i południowym. Najwyższy położony punkt na terenie gminy ma rzędną 13 m n. p. m. i znajduje się w części północno-wschodniej (okolice Domachowa), natomiast najniższy położony ma rzędną 88 m n. p. m. i znajduje się w południowo-zachodniej jej części (okolice Karca). Gminę Krobia charakteryzuje ubóstwo wód powierzchniowych. Największym ciekim wodnym tego obszaru jest rzeka Kania, przechodząca ku południowi w Rów Polski. Płyne ona w kierunku południowy-zachód – północny-wschód, wykorzystując obniżenie Pradoliny Żerkowsko-Rydzyskiej. Krawędź pradoliny porozcinana jest licznymi, niekiedy głębokimi dolinami potoków, biorących swój początek na obszarze wysoczyznowym. Rzeka Kania należy do zlewni rzeki Obry. Natomiast w części południowo-wschodniej przepływa rzeka Dąbroczna, należąca do zlewni rzeki Orli.

Historia osadnictwa grup ludzkich na terenie gminy Krobia sięga mezolitu. Ślady bytności ludzi prowadzących koczowniczo - zbieraczy tryb życia odkryto na terenie miejscowości Pudliszki, Wymysłowo i Rogowo.

W okresie neolitu mamy tutaj do czynienia z kulturą pucharów

lejkowatych, co potwierdzają stanowiska archeologiczne w Pudliszkach, Wymysłowie, Starej Krobi. Z obecnością grup ludzkich kultury amfor kulistych wiąże się stanowiska archeologiczne w miejscowościach Pudliszki i Wymysłowo. W schyłkowym neolicie dominującą pozycję zajęła kultura ceramiki sznurowej. W osadnictwie tej kultury na terenie dzisiejszej gminy widoczny jest brak wyraźnych śladów egzystencji trwalszych osad i zdecydowana przewaga w znaleziskach broni nad narzędziami.

Natomiast śladami osadnictwa pochodzącego z epoki brązu są: osada obronna w Pudliszkach i ślady budowli mieszkalnych na kamiennym fundamencie, odkryte w Starej Krobi. Osada obronna w Pudliszkach powstała około 500 r. p.n.e. Był to duży owalny obiekt o wymiarach 80x120 m. Obok grodu stwierdzono ślady dużego cmentarzyska, zawierającego w grobach płaskich i kurhanowych pochówki ciałaopalne. Natomiast obszerna ziemianka odkryta w Starej Krobi miała średnicę około 3,5 m i posiadała ściany wykonane w konstrukcji plecionkowej. W jej sąsiedztwie odkryto jamy gospodarcze.

Najstarszym śladem wykrystalizowania się kultury łużyckiej w okolicach Krobi są dwa ciałaopalne groby z Wymysłowa. Za zaplecze cmentarne osadnictwa kultury łużyckiej z okresu schyłkowego brązu należy uznać cmentarzyska odnalezione na terenie Karca, Gogolewa, Starej Krobi, Pudliszek i Ciołkowa. Cmentarzysko w Gogolewie i w Karcu funkcjonowały przez stosunkowo długi okres. Natomiast z działalnością osadniczą należy wiązać znaleziska takie jak: brązowe sierpy (Grabonóg), ciężarki do sieci (Gogolewo), brązowe haczyki do wędki (Wymysłowo). Osadnictwo łużyckie skupiało się głównie w dolinach rzek Rowu Polskiego, Kani, Grodnicy i Rawy z Pogoną.

Typowym znaleziskiem scytyjskim jest bojowy, żelazny czekan z cmentarzyska z Grabonogu. Z tym samym kręgiem blisko związane jest też żelazne wędzidło z charakterystycznymi, typowymi dla ludów stepowych, kręgulcami z Wymysłowa.

Już w okresie tzw. halsztatu D oraz we wczesnym okresie lateńskim coraz wyraźniejsze stają się ślady kultury pomorskiej. Cmentarzysko

kultury pomorskiej składające się z 14 grobów odkryto w miejscowości Pudliszki. Na ślady cmentarzysk natrafiono również w Kunowie Wymysłowie, Starej Krobi.

Osadnictwo na tym terenie rozwijało się również w pierwszych wiekach naszej ery (kultura przeworska), na co wskazuje między innymi cmentarzysko położone między wsiami Wymysłowo i Stara Krobia, na którym odnaleziono 367 grobów. Obiekt ten funkcjonował nieprzerwanie od połowy II w. n.e. do IV w. n.e. Stwierdzono tutaj obecność importów rzymskich, np. całe wytłaczane naczynie typu terre sigillata. Osadnictwo z tego okresu reprezentowane jest ponadto przez słabo dotąd poznane cmentarzysko w Grabonogu oraz osady Podrzeczu czy Pudliszkach.

Z przełomu VIII i IX w. n. e. pochodzą obiekty obronne w Pudliszkach i Nieparcie. Natomiast z XI w. pochodzą obiekty obronne z Wymysłowa, Potarzycy i Karca

Wokół obiektów obronnych skupiało się najczęściej osadnictwo otwarte. Podstawą zajęć i utrzymania ludności były wówczas rolnictwo i hodowla (być może z X wieku pochodzi znaleziona w Karcu radlica łopatkowa). Osadnictwo otwarte wykształca się również niezależnie od grodów (Ziemlin, Ciołkowo, Krobia Stara, Gogolewo). Od XIII wieku notujemy wreszcie pierwsze osady wzmiankowane źródłach pisanych (Niepart, Gogolewo, Krobia).

Potężne wały pierścieniowatego grodu, dochodzące miejscami do 5-6 m wysokości, z dobrze zachowaną fosą można oglądać do dziś w okolicach Karca. Obiekt ten wiązany jest z kasztelanią, która została przeniesiona tutaj z Krobi za czasów kasztelana Stefana, syna dawnego kasztelana krzywińskiego Szczedrzyka, który jeszcze w 1984 r. tytułowany jest kasztelanem „z Krobi” (nie ma pewności czy obecną „wyspę zamkową” w Krobi można utożsamiać z grodem kasztelańskim), a już w 1293 r. „z Karca”.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Obiekty architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Krobia prezentują zróżnicowany stan zachowania.

Chwałkowo.

Zespół rezydencjonalny złożony z pałacu i parku zajmuje północną część założenia, oddzielony od podwórza gospodarczego drogą do Gogolewa. Nazwa miejscowości pojawia się w źródłach od 1399 roku. Jako pierwsi właściciele wymieniani są Chwałkowscy. W XVIII wieku dobra należały do rodziny Kowalskich herbu Wierusz. W roku 1840 Chwałkowo znajdowało się w rękach rodziny Bojanowskich. W latach 1845-1874 właścicielem był Johann Poncet ze Starego Tomyśla, a następnie rodzina Neugebauerów. Około 1924 roku dobra zostały odkupione przez Józefa Morę Korytowskiego.

Pałac został wzniesiony w 1910 r. przez rodzinę Neugebauerów, z częścią wschodnią dobudowaną po 1987 roku. Murowany, jedno- i dwupiętrowy fasadą zwróconą na południe. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwutraktowym układzie wewnątrz z sienią i dużym hallem, z reprezentacyjną klatką schodową na osi. Elewacje tynkowane, ozdobione bogato detalem sięgającym do rozmaitych stylów- od gotyku, przez renesans, barok i klasycyzm. Od strony elewacji północnej okazały taras z zejściem do parku. Po roku 1945 zespół rezydencjonalny przeszedł na własność Skarbu Państwa. Obecnie właścicielem jest Powiat Gostyński, a użytkownikiem Dom Pomocy Społecznej.

Stan techniczny pałacu uwidacznia zawilgocenie ścian, ubytki tynków. W ocenie dostateczny.

Park krajobrazowy o powierzchni ok. 10 ha założono ok. połowy XIX wieku. W końcu XIX wieku park poszerzono o obszar wzdłuż drogi do Potarzyicy i urozmaicono trzema stawami. Główny wjazd znajdował się

naprzeciwko kościoła. Zachowane zostało ogrodzenie murowane na kamiennej podmurówce. Druga brama nieco skromniejsza, znajduje się w murze południowym naprzeciwko wjazdu na podwórze. Park w otoczeniu pałacu utrzymany dobrze, w pozostałej części wymaga uporządkowania.

Zespół folwarczny usytuowany na południe od parku, po drugiej stronie drogi do Gogolewa składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze na planie pięcioboku podzielone zostało wewnętrzną drogą oraz wzniesionymi pośrodku budynkami na dwa wnętrza. Pośrodku podwórza, na osi założenia wznosi się spichlerz połączony z oborą.

Spichlerz wybudowany ok. połowy XIX wieku. Murowany z kamienia i fragmentami z cegły, dwukondygnacyjny z poddaszem, podpiwniczony, dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek na planie prostokąta. Elewacje opracowane w kamieniu, z tynkowanym detalem architektonicznym, podzielone parami biforyjnych półkolistych okien, ujętych we wspólną opaskę. Między kondygnacjami proste poziome pasy, a przez całą wysokość ścian prowadzone szerokie pilastry. Szczyty zakończone ceglanymi sterczynami.

Obora wybudowana w 1872 r. Murowana z cegły, na kamiennym cokole, jednokondygnacyjna z poddaszem. Wzniesiona na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, ozdobione lizenami; otwory okienne zamknięte prosto, w partii poddasza odcinkowo i półkoliście.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan zachowania dostateczny.

Rządcówka (nie wpisana do rejestru zabytków) wybudowana w 4 ćw. XIX wieku. Jednokondygnacyjna, z użytkowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym z wystawką od strony podwórza. Założono nowe pokrycie dachu. Otaczający ją **park** o powierzchni ok. 1,3 ha (wpisany do rejestru zabytków), zdewastowany, z licznymi samosiewami, zaniedbanym drzewostanem, wymagający pilnych prac porządkowych i rewitalizacyjnych. Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan zachowania zły.

Kościół parafialny p.w. św. Trójcy usytuowany w otwartej zabudowie, w środkowej części wsi, przy głównej drodze biegnącej w kierunku Krobi, na parceli w kształcie prostokąta otoczonej parkanem. Od

strony południowej znajduje się budynek plebanii. Od strony wschodniej brama pałacowa i pozostałości parku. Prezbiterium wzniesione na zachód. Kościół drewniany wzniesiony w l. 1616-1625, jego fundatorem był kasztelan krzywiński Wacław Włostowski. W 1850 roku kościół rozebrano z inicjatywy ks. Masłowskiego. 15 maja 1854 roku nastąpiło poświęcenie nowego, murowanego kościoła przez ks. Stefanowicza. W roku 1947 został częściowo odbudowany po wojennych zniszczeniach. Kościół murowany z cegły, wewnątrz tynkowany, dach kryty dachówką karpiówką i blachą (wieża, zakrystie). Na planie prostokąta korpus nawy z prostokątnym prezbiterium wydzielonym półkolistą tęczą. Po bokach prezbiterium od południa prostokątna zakrystia, od północy sala katechetyczna. Od wschodu nawy chór muzyczny wsparty na masywnych filarach z prostokątną kruchtą w części podwieżowej. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna w nawie nakrytej dwuspadowym dachem z nieco niższym prezbiterium nakrytym dwuspadowym dachem. Od wschodu trójkondygnacyjna wieża nakryta czterospadowym dachem i dwukondygnacyjne przybudówki z płaskimi dachami. Stan zachowania dobry.

Kaplica grobowa- wzniesiona ok. poł. XIX wieku dla zmarłych członków rodziny Bojanowskich, którzy byli właścicielami majątku w Chwałkowie od 1840 roku do prawdopodobnie 1859 roku. W latach siedemdziesiątych XX wieku kaplica została przebudowana na kaplicę cmentarną. Kaplica znajduje się w pobliżu ogrodzenia, od strony ulicy w północno-wschodniej części cmentarza parafialnego.

Cmentarz przykościelny założono w połowie XIX wieku. Stan zachowania dobry.

Brama i ogrodzenie kościoła wykonane z cegły i elementów kutek, pobudowano w l. 30 XX wieku. Stan zachowania dobry.

Ciołkowo.

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w źródłach w 1396 roku. Na początku XV wieku stanowiła własność Ciołkowskich. W 1534 roku współwłasność Górskich i Rosnowskich, a w XVIII wieku była w posiadaniu Koszutkich i Niezychowskich oraz Błociszewskich. W 1865

roku właścicielami byli Niemcy - Edward i August Müller. W 1937 roku jako właściciel figuruje dr Werner Kirchhoff.

Założenie dworskie usytuowane jest w zachodniej części wsi, niedaleko drogi Krobia – Rawicz i składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej. Zespół rezydencjonalny położony w północno- wschodniej części założenia, składa się z dworu i parku.

Dwór (nie wpisany do rejestru zabytków) pochodzi z lat trzydziestych XX wieku, modernistyczny. Murowany z cegły, na cokole licowanym kamieniem, z fasadą zwróconą na zachód, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, nakryty płaskim dachem. Wzniesiony na planie prostokąta, z półokrągłym wysuniętym salonem od strony elewacji południowej.

Park (nie wpisany do rejestru zabytków) założony na wschód od dworu, otoczony ogrodzeniem murowanym, z kamienia polnego i cegły, pochodzącym z czasów budowy dworu.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnej. Stan zachowania dostateczny.

Zespół folwarczny położony na zachód i na południe od rezydencji, składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarku. Podwórze na rzucie litery „L”. Główny wjazd znajdował się na południowej pierzei, drugi w północno-zachodnim narożu, a wychodząca z tego miejsca droga prowadziła w kierunku cegielni usytuowanej nieco dalej. Trzeci wjazd umieszczono w narożu północno-wschodnim, od strony pół. Zachowały się elementy ogrodzenia murowanego z cegły i kamienia. We wschodniej części podwórza znajduje się dodatkowa brama z lat międzywojennych, prowadząca na niewielki wewnętrzny dziedziniec, utworzony między budynkami warsztatów z ok. 1930 roku (wzniesiony na miejscu wcześniejszych obiektów), a chlewem, także z okresu międzywojennego. Główna część podwórza folwarcznego zabudowana wolnostojącymi obiektami. W północnej pierzei znajduje się obora oraz prawdopodobnie dawna stajnia z 4 ćw. XIX wieku, murowana z kamienia i cegły, dalej spichlerz. Na podwórzu znajdują się pozostałości torów kolejki polnej. Na północny-wschód od podwórza znajduje się kolonia domów folwarcznych, złożona z domów pochodzących z końca XIX i początku XX wieku.

Spichlerz wybudowany w końcu XIX wieku, murowany z cegły na

kamiennej podmurówce, dwukondygnacyjny z poddaszem, z więźbą dachową płatwiowo-jętkową i dachem dwuspadowym krytym dachówką. Wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, z ceglany detal architektonicznym w postaci lizen, gzymsów kordonowych, podokienników i ościeży okien.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan zachowania dobry.

Domachowo.

Pierwsze wzmianki o Domachowie pochodzą z 1290 roku. Wieś w tym okresie należała do Wojciecha Okazańca i jego synów Jana i Floriana, była wsią szlachecką. W 1293 roku biskup nadał Okazańcom przywilej lokacyjny i sołecki na Zimnowo pod warunkiem, że do nowej wsi dołączą Domachowo. Według miejscowych podań kościół p.w. św. Michała i św. Marii Magdaleny został założony już w 1256 roku, lecz w przywileju lokacyjnym na Zimnowo – Domachowo o kościele nie ma żadnej informacji. Wojciechowi i jego potomnym zabezpieczono prawo do regresu na swoją własność dziedziczną w Domachowie. Sołtysi aż do XVI wieku sprawowali patronat nad kościołem i prezentowali biskupom nowych plebanów. Dopiero w 1555 roku biskup obsadził plebanię w Domachowie, ale było to już w momencie usuwania tamtejszych sołtysów, których sołectwa wykupił w 1556 roku. W 1510 roku do parafii Domachowo należała Stara Krobia, Krajewice, Sułkowice, Bodzewko i Rębowo. Pierwotny kościół został wybudowany w 1568 roku staraniem poznańskiego biskupa Adama Konarskiego, obecnie istniejący odbudowany w 1775 r. W 1930 roku kościół został gruntownie odnowiony i powiększony, według projektu Lucjana Michałowskiego. Przed rokiem 1930 był to kościół jednonawowy z prezbiterium tej samej wysokości z przylegającymi trzema niższymi bryłami i wieżą od strony zachodniej. Stara nawa i prezbiterium nakryte są stromym dwuspadowym dachem, z kalenicami na tej samej wysokości połączonymi w jeden ciąg, z sygnaturką przy zachodnim wierzchołku dachu nawy. Przy prezbiterium znajdują się dwie niższe przybudówki, przy nawie niższa od strony południa, a od zachodu przybudówka węższa, ale tej samej wysokości z dachem o mniejszym kącie spadku połaci. Przy dobudowanej części

nawy, od zachodu znajduje się wieża wyższa od nawy, ujęta w dwa niskie aneksy.

Stan zachowania dobry.

Wiatrak koźlak. Wybudowany w 1747 roku. Stan zachowania bardzo zły. Pozostał jedynie fragment podstawy kozła. Własność prywatna.

Krobia.

Kościół p.w. św. Mikołaja. Brak źródeł informujących o fundatorze kościoła. W latach 1438-1479 biskup Andrzej z Bnina wzniósł kościół parafialny w Krobi p.w. św. Mikołaja. Pierwsza wzmianka o restauracji kościoła datowana jest na rok 1641 mówiąca, iż Andrzej Szudrawski-biskup poznański „widział się zmuszony kościół ten restaurować i rozprzestrzenić”. W roku 1659 runęła wieża. Ks. Mateusz Ogromicz odbudował wieżę przenosząc ją jednocześnie na stronę wschodnią. W czasie wielkiego pożaru miasta w 1757 roku znaczna część kościoła została zniszczona. Kościół odbudował biskup Teodor Czartoryski. Budowę ukończono w 1763 r.

Kościół trójnawowy, pięcioprzęsłowy, nakryty sklepieniem żeglącym. Od zachodu nieco węższe, dwuprzęsłowe prezbiterium nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami. Na przedłużeniu bocznej nawy północnej kwadratowa zakrystia i skarbiec. Od południa pomieszczenie gospodarcze. Do korpusu dostawiona od wschodu trójkondygnacyjna wieża o zaokrąglonych narożach nakryta hełmem z latarnią.

Ważniejsze remonty w XIX i XX wieku:

W 1863 r. wyremontowano podziemie.

W 1868 r. wymieniono nową stolarkę.

W 1910 r. gruntowna restauracja całego obiektu.

W 1926 r. remont dachu i wieży.

W 1931 r. nowa polichromia wnętrza.

W l. 1952 – 1954 sztukaterie i polichromia wykonane według projektu Józefa i Łucji Oźminów.

Kościół późnobarokowy.

W roku 1967 kolejny raz runęła wieża. Jej odbudowa trwała kilka lat.

W obiekcie widoczne są zawilgocenia ścian wymagające osuszenia. Stan ogólny obiektu dostateczny.

Kościół szpitalny p.w. św. Ducha wybudowano prawdopodobnie na początku XV wieku. Był to kościół drewniany. W roku 1745 wybudowano kościół obecny. W roku 1778 podczas wizytacji parafii szpitalnej sporządzonej przez ks. Rokossowskiego oceniono stan techniczny kościoła jako bardzo zły. W l. 1825- 1829 społeczeństwo Krobi restaurowało kościół, dokumentując to listem umieszczonym w blaszanej puszcze gałki krzyża wieży kościoła. W roku 1832 dostawiono do kościoła kaplicę p.w. św. Barbary. W roku 1878 mur pruski od strony północnej zastąpiono murem ceglany. W roku 1925 przeprowadzono remont kapitalny obiektu. Podobny remont zrealizowano w 1945 roku. Styl późnobarokowy.

Widoczne zawilgocenia ścian oraz nieszczelności pokrycia dachu. Stan zachowania dostateczny.

Kościół p.w. św. Idziego wzniesiony w 1140 r., niektóre źródła wskazują ok. XIII wieku, przypisywany fundacji Władysława Hermana i łączony również z Piotrem Włostowiczem. W 1440 roku kościół odnowiony przez bpa poznańskiego Andrzeja z Bnina. Restaurowany i remontowany, m. in. w 1605 roku wyposażenie wnętrza, portal, szczyt elewacji zachodniej, w 1802 roku naprawa murów i nowy strop, w 1925 remont elewacji i stropów.

Kościół w stylu romańskim. Wybudowany z kostki granitowej i cegły. Posadowiony na planie prostokąta zamkniętego od wschodu półkolistą apsydą. Bryła jednokondygnacyjna przykryta dachem dwuspadowym. Stan zachowania obiektu dobry.

Ratusz murowany, zbudowany ok. 1845 roku w miejscu wcześniejszego wzmiankowanego w 1793 roku. Ratusz był kilkakrotnie remontowany w okresie międzywojennym i dwukrotnie po II wojnie światowej. Budynek posadowiony na planie prostokąta z płytkim ryzalitem, na osi frontu od zachodu z dostawionymi do cokołu schodami i ryzalitem na osi od wschodu mieszczącym klatkę schodową. Bryła zwarta dwukondygnacyjna, podpiwniczona, nakryta dachem czterosпадowym z czworoboczną wieżą na osi dachu zwieńczoną krenelażem. Od frontu

płytki dwukondygnacyjny ryzalit. Od wschodu ryzalit dwukondygnacyjny mieszczący klatkę schodową.

Własność Gminy Krobia. Stan zachowania obiektu bardzo dobry.

Ruiny zamku biskupiego. Zamek biskupi znajdował się na wyspie otoczonej fosą, pod koniec XIX wieku wzniesiono tu budynek szkolny. Pozostałości muru w narożu południowo-zachodnim zniwelowano w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Materialnie obiekt nie istnieje.

Gogolewo.

Wieś wzmiankowana w źródłach od 1240 roku. W końcu XIV wieku należała do rodziny Zenowiczów Gogolewskich, w 1 poł. XV wieku do rodu Adwańców, następnie do Niepartskich herbu Ostoja. W 2 poł. XV wieku wzmiankowany był dwór i folwark. Na początku XVI wieku wieś należała do Górskich. W XVII wieku właścicielami miejscowości byli Łowieccy, Rokosowscy i Bnińscy. W końcu XVIII wieku Gogolewo i Niepart posiadali Garczyńscy, którzy w 1782 roku sprzedali Gogolewo berlińskiemu bankierowi Janowi Kluge. W 1798 roku miejscowość przeszła w ręce rodziny Drawińskich, od której w 1806 roku w drodze przymusowej licytacji dobra kupił Antoni Garczyński, a od niego, rok później Ignacy Kołaczkowski, który nieomal od razu sprzedał je Antoniemu Czarneckiemu z Błociszewa. Majątek był przeznaczony dla jego syna Marcelego, który przejął go prawdopodobnie w 1816 roku. W 1856 roku wieś odziedziczył syn Marcelego, Zygmunt Czarnecki, a w 1896 roku Wiktor Czarnecki. Od 1919 roku aż do II wojny światowej właścicielem majątku był Stanisław Czarnecki.

Założenie pałacowe w Gogolewie usytuowane zostało w południowej i wschodniej części wsi, wzdłuż drogi do Niepartu i Skoraszewic. Po północnej stronie drogi znajduje się zabudowa wiejska skupiona wzdłuż rozchodzących się promieniście dróg, które łączy położone naprzeciw założenie pałacowe. W skład założenia wchodzi zespół rezydencjonalny i folwarczny.

Zespół rezydencjonalny zajmuje środkową część założenia

i składa się z pałacu, oficyny i parku. Pałac usytuowany został we wschodniej części parku a po jego południowej stronie oficyna.

Pałac został zbudowany ok. 1820 roku, prawdopodobnie z okazji ślubu Marcelego Czarneckiego z Florentyną Chłapowską. Zaprojektowany najprawdopodobniej przez samego właściciela. Być może do jego budowy wykorzystano fragmenty wcześniejszego XVIII-wiecznego dworu. Pałac został rozbudowany pod koniec XIX wieku o boczne skrzydła, gruntownie restaurowany w 1924 roku, ze zmianą artykulacji elewacji. Pałac fasadą jest zwrócony na wschód, murowany, korpus główny dwukondygnacyjny, boczne skrzydła jednokondygnacyjne, z odcinkowo sklepionym piwnicami. Elewacje tynkowane, pokryte pasowym boniowaniem, opięte pilastrami, z bogatymi stiukowymi obramieniami okiennymi. Stan bardzo dobry.

Park krajobrazowy o powierzchni 9,56 ha, założony w latach trzydziestych XIX wieku przez żonę Marcelego Czarneckiego, Florentynę, najprawdopodobniej na miejscu wcześniej wzmiankowanego w 1785 roku ogrodu włoskiego. Następnie park przekształcony przez żonę Zygmunta Czarneckiego, Marię z Giżyckich. W 1924 roku wykonano nowy kanał wodny otaczający pałac, z mostami i okazałą bramą wjazdową. Dawne wjazdy do parku prowadziły od strony wschodniej i zachodniej, gdzie są zachowane ciekawe bramy. Wschodnia brama z ok. 1820 roku w postaci dwóch słupów zwieńczonych wazonami z szyszkami, pomiędzy którymi wrota. Brama zachodnia w o formie dwóch neobarokowych budynków nakrytych uskokowymi hełmami, z półkoliście zamkniętymi bocznymi przelotami. Od strony północnej wjazd bramą z 1924 roku, murowaną, z półkolistym przejazdem pośrodku, z boczną furtką i z oculusem z drugiej strony. W zwieńczeniu bramy fronton ujęty po bokach w niskie postumenty, na których znajdują się kule. Od tej bramy do pałacu prowadzi aleja kasztanowcowa. Przed frontem znajduje się kolisty klomb z zegarem słonecznym z XIX w..

Stan zachowania parku generalnie dostateczny, dobrze utrzymywany w otoczeniu pałacu i oficyny.

Zespół folwarczny składa się z dwóch podwórz gospodarczych oraz z zespołu domów pracowników folwarcznych. Pierwsze podwórze jest usytuowane po wschodniej stronie pałacu i parku, a na północ od

niego znajdują się dawne ogrody. Drugie podwórze zostało założone na południowy-zachód od parku, od którego dodatkowo oddziela je rozległa łąka.

Spichlerz, klasycystyczny, został wzniesiony w 1818 roku, przebudowany i odnowiony w 1881 roku. Remontowany w 1966 roku. Murowany z cegły, na podmurówce kamiennie-ceglanej. Budynek wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta. Elewacje tynkowane, boniowane, ozdobione lizenami i płycinami. Otwory zamknięte prosto, w części półpiętra niektóre są półkoliste. Stan dobry.

Właścicielem całego zespołu jest Agencja Nieruchomości Rolnych, użytkownikiem Stadnina Koni Pępowo.

Rogowo.

Pierwsza informacja o wsi pochodzi z 1407 roku, kiedy to Rogowo należało do zamożnej rodziny Awdańców. Na początku XVI wieku stanowiło własność rodziny Pampowskich (Pępowskich), a od ok. 2 ćw. XVI wieku, Czackich. W 1622 roku wieś należała do Elżbiety Bojanowskiej, a w końcu XVIII wieku do pułkownika Andrzeja Twardowskiego, po nim właścicielem był Mateusz Błociszewski konfederata barski. Około 1794 roku wzmiankowany jest dzierżawca Cieśliński. Następnie Rogowo należało do Kwiatkowskich. Od 1862 roku właścicielem był Piotr Albrecht Humbolt, po którym w 1898 roku odziedziczyła Rogowo jego córka(?) Lertha Magnus z d. Humbolt, a wkrótce Paul Magnus z Berlina. W 1924 roku majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa, od którego w tym samym roku zakupił go Remigiusz Grocholski z Grudziądza. Założenie pałacowe znajduje się w północnej części wsi, po zachodniej stronie drogi Niepart - Krobia i składa się z części rezydencjonalnej oraz zespołu folwarcznego.

Zespół rezydencjonalny złożony z pałacu i parku zajmuje zachodnią część założenia.

Pałac wybudowany na początku XX wieku na miejscu starszego dworu, widocznego na mapie z końca XIX wieku. Forma pałacu i elementy zdobnicze sięgają do późnego baroku, klasycyzmu i secesji. Budynek zwrócony fasadą na zachód, murowany z cegły, podpiwniczony,

dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z belwederem na środku kalenicy. Wzniesiony na planie prostokąta. Od strony północnej znajduje się niższa przybudówka mieszcząca wejście do pałacu.

Park krajobrazowy o powierzchni 3,9 ha pochodzący z XIX wieku, na bieżąco pielęgnowany.

Zespół pałacowy jest własnością Starostwa Powiatowego, użytkowany przez Dom Pomocy Społecznej. Stan dobry.

Niepart.

Pierwsze wzmianki pochodzą z 1271 roku. Prawdopodobnie już od XIII wieku wieś stanowiła własność rodziny Niepartskich/ Nieparckich. W XVI i XVII wieku dziedzicami byli członkowie rodziny Rosnowskich herbu Jastrzębiec, a ok. poł. XVII wieku podstoli poznański Stanisław Lipski. W roku 1751 dobra nabyli Mielżyńscy. Od 1797 roku właścicielem był Ignacy Kołaczkowski, a od 1803 roku rodzina Dramińskich. Wkrótce kupił go od niej Antoni Czarnecki, który w 1816 roku sprzedał Niepart i Gogolewo swemu synowi Marcelemu. W 1877 roku odziedziczył jego syn Zygmunt, następnie jego kolejni potomkowie – Wiktor w 1881 r., Stanisław w 1919 r., Roman w 1937 r. Założenie dworskie jest usytuowane we wschodniej części wsi, tuż przy drodze do Gogolewa. Składa się z zespołu rezydencjonalnego i części folwarcznej.

Zespół rezydencjonalny zajmuje południową część założenia, a tworzą go ruiny zamku, rządówka i park.

Ruiny zamku gotyckiego ok. 1400 roku położone są na sztucznej wysepce otoczonej fosą, z groblą od strony północnej. Zamek składał się z jednotraktowego budynku mieszkalnego przy zachodnim brzegu wyspy oraz z kwadratowego dziedzińca. Jeszcze w 1751 roku budynek był wzmiankowany jako dwupiętrowy i niezamieszkały. Obecnie zachowany jedynie jest fragment przyziemia złożonego z trzech równoległych, sklepionych kolebkowo pomieszczeń.

Wymagają zabezpieczenia. Stan zły.

Rządówka neoklasycystyczna, zbudowana ok. połowy XIX wieku, usytuowana jest na północ od wyspy, na granicy podwórza gospodarczego i parku. Budynek murowany z cegły, podpiwniczony, parterowy

z użytkowym poddaszem, nakryty dachem naczółkowym. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwutraktowym układzie wnętrza. Elewacje tynkowane, północne i południowe częściowo pokryte boniowaniem, zaznaczonym linearnie w tynku.

Park krajobrazowy o powierzchni 1,5 ha, założony w dolinie strumienia Dąbroczna. Część zachodnia i południowa parku zaadaptowana na sad i ogród. Obiekt wymaga uporządkowania.

Zespół folwarczny usytuowany na północ od części rezydencjonalnej powstał na miejscu dawnego podzamcza oraz starego folwarku, znanego z inwentarza z połowy XVIII wieku. Podwórze gospodarcze zostało ukształtowane na rzucie pięcioboku. Główny wjazd znajduje się pośrodku pierzei północnej, a prowadząca od niego droga dochodzi do wyspy parku. W północnej części podwórza znajduje się staw otoczony kasztanowcami i żywopłotem. Zachowane fragmentarycznie murowane z cegły ogrodzenie dziedzińca, z bramami wjazdowymi w formie czterobocznych ceglanych słupów. Wszystkie ściany podwórza zostały zabudowane, prócz południowej części pierzei, gdzie jest pozostawione otwarcie na park i dwór.

Stajnia zbudowana w 3 ćw. XIX wieku, murowana. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym. Elewacje pierwszej kondygnacji o bogatej dekoracji architektonicznej. Otwory okienne zamknięte odcinkowo i ujęte dwuuskokowymi przyporami. Pośrodku elewacji trzy ślepe arkady.

Obora wybudowana w 1863 r., murowana z cegły i kamienia, jednokondygnacyjna z wysokim użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Elewacje podzielone gzymsem kordonowym, otwory zamknięte odcinkowo. Pośrodku elewacji podłużnych pozorne ryzality z trzema ślepymi arkadami.

Spichlerz postawiony w 1870 roku, murowany z cegły, na kamiennej podmurówce, dwukondygnacyjny. Dach czterospadowy kryty papą. Budynek wzniesiony na rzucie prostokąta. Elewacja frontowa - zachodnia oraz wschodnia urozmaicone pośrodku pozornymi trzyosiowymi ryzalitami zakończonymi szczytami.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych, w użytkowaniu Stadniny Koni Pępowo. Stan obiektów dobry.

Kaplica cmentarna wzniesiona została w 2 poł. XVIII w., barokowa, drewniana na podmurówce z cegły ceramicznej, kryta blachą, autor projektu nieznany. Do 1821 roku znajdowała się w Szurkowie, gmina Poniec. W tymże roku przeniesiono ją do Niepartu. Około 1929-30 roku kaplicę gruntownie odnowiono. Stan zachowania obiektu dostateczny.

Pijanowice.

Miejscowość wzmiankowana od 1310 roku. Na początku XV wieku Pijanowice były własnością rodziny Pijanowskich herbu Ciołek. W wieku XVIII dziedzicami byli Korytowscy. Od roku 1821 należały do Ludwika Dzierżbickiego, a w 1851 roku majątek przeszedł w ręce niemieckiej rodziny Kutznerów (Kuncerów). W 1886 roku kolejnym właścicielem został Robert Jaeckel z Poznania, a w 1889 roku Heinrich Leusmann. Walter Conde nabył majątek w 1896 roku, a w 1937 roku odziedziczył go Walter Ulryk Conde.

Założenie pałacowe usytuowane zostało w południowej części wsi, po południowo-wschodniej stronie drogi Żytowiecko-Sikorzyn. Składa się z części rezydencjonalnej oraz zespołu folwarcznego.

Zespół rezydencjonalny tworzy pałac z początku XX wieku oraz park. Obecny pałac został wzniesiony w centrum parku, ukośnie w stosunku do podwórza gospodarczego i poprzedniej rezydencji.

Pałac został zbudowany ok. 1900 roku przez ówczesnego właściciela majątku Waltera Conde. Przed 1914 rokiem został rozbudowany od strony północnej oraz wzbogacony o portyk z podjazdem przed głównym wejściem, od zachodniej strony. Budynek murowany z cegły, z licówką kamienną w partii cokołowej, z wysoką suteroną, częściowo jedno-, częściowo dwukondygnacyjny z czterokondygnacyjną wieżą od strony północno-zachodniej. Elewacje pałacu częściowo ceglane, częściowo tynkowane dwoma rodzajami tynku – gładkim i chropowatym.

Stan zachowania dostateczny.

Park krajobrazowy o powierzchni 2,46 ha pochodzi z 1 poł. XIX

wieku. W jego centrum znajduje się spory staw. Wschodnia partia parku starsza, z zachowanym częściowo starym drzewostanem złożonym głównie z dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej i jesionu wyniosłego. Stan zachowania dostateczny.

Zespół pałacowo-parkowy stanowi własność Agencji Nieruchomości Rolnych.

Zespół folwarczny składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze usytuowane na zachód od parku i pałacu, wytyczone na rzucie literu „L” w końcu XIX wieku, dzięki wybudowanemu pośrodku obiektowi podzielone było na dwa wnętrza.

Spichlerz z przełomu XIX i XX wieku, murowany z cegły, dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje symetryczne, trzyosiowe, podzielone lizenami i gzymsami kordonowymi. Stanowi własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan dobry.

Potarzyca.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1510 roku, kiedy to znajdowała się już w kluczu krobskim biskupów poznańskich. W XVIII wieku folwark w Potarzysty, obok Chumiętek i Starej Krobi, należał do największych i najlepszych w całym kluczu dóbr. Po konfiskacie dóbr biskupich w 1794 roku przez rząd pruski, wieś weszła w skład tzw. ekonomii krobskiej wydzierżawionej Michałowi Krynkowskiemu. Ok. 1840 roku jako właściciel wymieniany jest Kurowski. W latach 1863- 1878 dobra należały do Edwarda Briegera, następnie do Gustawa Adolfa Steuera ze Zgorzelca. W roku 1881 przeszły w ręce Carla Augusta Neugebauera z Chwałkowa i weszły w skład majoratu chwałkowskiego. W 1885 roku właścicielem został Carl Hermann Neugebauer, od którego w 1924 roku kupił je Józef Korytowski. W 1934 roku dobra były w posiadaniu Stanisława Weychana.

Założenie dworskie zostało usytuowane w południowo-wschodniej części wsi, po południowej stronie drogi z Krobi do Kobyłina. Składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej.

Zespół rezydencjonalny złożony z dworu i parku zajmuje

północno-wschodnią część założenia. Obecny budynek rezydencjonalny został wzniesiony nieco na zachód od nieistniejącej już starszej siedziby, bliżej podwórza gospodarczego.

Dwór zbudowany po roku 1900, z fasadą zwróconą na zachód, murowany, jednokondygnacyjny z poddaszem, wysoko podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym. Wzniesiony na planie prostokąta. W ostatnich latach wyremontowano dach i wymieniono pokrycie. Na wschód od dworu pozostałości niedużego parku w złym stanie.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych . Stan dostateczny.

Zespół folwarczny składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Dziedziniec usytuowany na zachód i południe od parku, na rzucie litery „L”, niegdyś podzielony na dwa wnętrza. Dawne budynki folwarczne zostały gruntownie przebudowane w okresie międzywojennym, częściowo zaś na miejscu starych obiektów wzniesiono nowe. W pierzei zachodniej obecnie trzy połączone budynki – obory, dawnej stajni, oraz dawnego chlewu, pochodzące z k. XIX wieku, przebudowane w latach siedemdziesiątych XX wieku. Wszystkie murowane z cegły, jednokondygnacyjne, nakryte dwuspadowymi dachami, o elewacjach tynkowanych, z zamkniętymi odcinkowo otworami.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan dostateczny.

Domy pracowników folwarcznych są własnością prywatną, obecnie w trakcie remontu.

Pudliszki.

Pierwsza wzmianka o miejscowości pojawia się w źródłach od 1298 roku. Pierwsi znani jej właściciele to rodzina Awdańców z Pudliszek Pudliszkowskich. W 1401 r. jest wymieniany Marcin Pudliszkowicz z Pudliszek, herbu Ciołek. Na początku XV wieku należały do Lelewitów Granowskich, a w XVII wieku do Gorzeńskich. W 1751 roku jako właściciel figuruje Andrzej Wilczyński, następnie rodzina Pruskich. W 1823 roku córka Pruskiego Józefina wniosła Pudliszki w wianie Józefowi Łubieńskiemu, który wkrótce doprowadził majątek do rozkwitu. W 1855 roku Juliusz Łubieński zmuszony był wystawić Pudliszki na licytację. Nowym właścicielem klucza pudliszkowskiego został niemiecki kupiec

Webendoerfer, a w 1861 roku Hermann Kennemann, jeden z założycieli Hakaty. W 1920 roku klucz pudliszkowski przeszedł w polskie ręce, a jego nowymi właścicielami zostali Stanisław Fenrych i Zygmunt Mikulski. Od 1931 roku jedynym posiadaczem Pudliszek był Stanisław Fenrych.

Zespół rezydencjonalny tworzą pałac i park. Na początku XV wieku istniał w Pudliszkach gródek, a w XVIII wieku dwór na wyspie „około którego przykop kamieniami ocembrowany”, z mostem zwodzonym. Obecny pałac wzniesiony został w środkowo-wschodniej części parku.

Pałac został zbudowany ok. 1823 roku, po przejęciu dóbr przez Józefa Łubieńskiego. Klasycystyczny, przebudowany w 3 ćw. XIX wieku. Wnętrza przekształcone w końcu XIX wieku i po 1945 roku, elewacje po roku 1957. Budynek fasadą zwrócony na południowy-wschód, murowany, podpiwniczony, piętrowy, nakryty czterospadowym dachem. Elewacje budynku tynkowane, pierwotnie boniowane i opięte pilastrami wielkiego porządku.

Własność prywatna. Stan zachowania zły, wymaga remontu i zagospodarowania.

Ziemlin.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1388 roku, kiedy to został wymieniony Boguchwał Ziemiński. W 1418 roku wymieniany Jan Szelek herbu Wężyk. W 1580 roku Ziemlin stanowił współwłasność Urszuli Włostowskiej, Melchiora Konarzewskiego i Wojciecha Przyborowskiego. W końcu XVIII wieku wieś znajdowała się w posiadaniu Zygmunta Unruga, a w 1826 r. i 1841 r. jako właściciel wzmiankowany jest Leopold Unrug. Od 1869 roku Ziemlin należał do Hermanna Kennemanna z Pudliszek. Ziemlin w roku 1932 został wyłączony z dóbr pudliszkowych, a jego właścicielem został Tadeusz Fenrych, burmistrz z Krotoszyna.

Zespół folwarczny usytuowany jest w północnej części wsi, przy skrzyżowaniu dróg do Pudliszek, Sarbinowa i Kuczyny. Podwórze na planie prostokąta o dłuższej osi północ-południe, z wjazdami w pierzei południowej. Po stronie południowej podwórza zachowany nieduży budynek mieszkalny z 2 poł. XIX w., przebudowany po 1945 r. W pierzei wschodniej znajduje się obora z 4 ćw. XIX w., murowana z cegły

i kamienia, dalej stajnia. Ścianę północną zamyka nowa obora. W pierzei zachodniej usytuowana obora połączona od południa ze spichlerzem.

Spichlerz pochodzi z 1892 r., murowany z cegły, dwukondygnacyjny nakryty dachem dwuspadowym. Zbudowany na planie prostokąta. Elewacje ceglane bez dekoracji, z zamkniętymi odcinkowo otworami.

Własność Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan zachowania obiektów dostateczny.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy Krobia to wyposażenie kościołów i pałacu w Gogolewie.

W Krobi kościół p. w. św. Mikołaja posiada w swoim wyposażeniu 37 szt. obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania dobry.

Kościół p.w. św. Ducha posiada w swoim wyposażeniu 7 szt. obiektów rejestrowych. Ich stan zachowania jest dobry.

W kościele p.w. św. Idziego znajduje się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania jest dobry.

W Chwałkowie w kościele parafialnym p.w. św. Trójcy znajduje się 5 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania jest dobry.

W Domachowie w kościele p.w. św. Michała Archanioła jest 28 obiektów wpisanych do rejestru. Stan zachowania dobry.

W Nieparcie kościół p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła posiada w swoim wyposażeniu 7 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Wyposażenie zachowane w dobrym stanie.

Gogolewo - pałac posiada 72 obiekty wpisane do rejestru zabytków. Wyposażenie zachowane w dobrym stanie.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lesznie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków-Delegatury w Lesznie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie a) archeologicznych

Gmina Krobia jest gminą typowo rolniczą. Użytki rolne zajmują 11622,68 ha, podczas gdy lasy jedynie 522,90 ha. Ponadto Gmina Krobia zaliczana jest do obszarów perspektywicznych występowania pokładów węgla brunatnego. Ich zasoby zostały tu jednak udokumentowane jedynie szacunkowo („złoże Poniec – Krobia”). W południowo-zachodniej części gminy udokumentowane zostało złożo iłóv plioceńskich (złoże Pudliszki), nadających się dla celów ceramiki budowlanej. Ewentualna eksploracja surowców związana będzie z bezpowrotnym niszczeniem stanowisk archeologicznych.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy Krobia na lata 2007-2013 oraz Wieloletni Plan inwestycyjny Gminy Krobia na lata 2007-2013 przedstawiają następujące inwestycje, które mogą stanowić zagrożenia dla stanowisk archeologicznych:

Lp.	Działanie	Termin realizacji
1	System kanalizacji zbiorczych dla aglomeracji gmin Kobylin – Krobia – Pępowo – Pogorzela	2007 – 2013
2	Zabudowa rowu melioracyjnego w Krobi.	2011
3	Zabudowa rowu melioracyjnego w Posadowie.	2012-2013
4	Przebudowa ul. Ponieckiej na długości 0,914 km w ciągu drogi gminnej nr 754539P w miejscowości Pudliszki.	2008-2010
5	Przebudowa dróg gminnych w Krobi – ul. Ogród Ludowy, XXX – lecia PRL.	2008-2010
6	Remont dróg i chodników w sołectwach.	2008-2010
7	Budowa ulic w ciągu dróg gminnych: Karola Świerczewskiego, Parkowa, Juliusza Słowackiego.	2011-2012
8	Budowa dróg gminnych – ul. Nowa, Targowa, 1-Maja, Cicha, Kwiatowa	2011-2013
9	Budowa 10 lokalowego budynku komunalnego.	2011-2013
10	Rewitalizacja centrum miasta Krobi– Rynek, Park, Pałac na fosie.	2008-2010
11	Modernizacja i budowa obiektów sportowych w Gminie Krobia.	2008-2010
12	Budowa Centrum Sportu i Rekreacji w Krobi.	2011-2013
13	Rozbudowa Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Pudliszkach	2008-2010

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

b) nieruchomości

Gmina Krobia posiada, będące prawem miejscowym, opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla około 16% jej obszaru. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomości. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Wprawdzie nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie remonty obiektów realizowane są w oparciu o w/w decyzje. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Tradycyjne budownictwo wiejskie na obszarze całej gminy ulega mniej lub bardziej dynamicznej zmianie, zarówno w funkcji obiektów jak i w formie. Wieloletni proces przemian tradycyjnego wzorca rodziny wiejskiej, spowodował nieodwracalne zmiany tak w hierarchii wartości, jak i w materialnym sposobie oglądu współczesności. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Krobia nie spotyka się już praktycznie tradycyjnego budownictwa drewnianego i szachulcowego. Zatarciu ulegają pierwotne, sięgające niekiedy średniowiecza, formy lokalizacyjne wsi takie jak: okolnice, owalnice, czy wielodrożnice.

Lata drugiej wojny światowej będące dramatem tak w skali doznań jednostki, jak i grup społecznych, doprowadziły do wyludnienia wielu wsi i przysiółków zamieszkałych - niekiedy od XVII stulecia – przez ludność pochodzenia niemieckiego. Pozostałości tych wspólnot, jakimi są cmentarze, ulegały powolnej i zdaje się nieodwracalnej zagładzie.

Istniejące na terenie gminy nieczynne cmentarze ewangelickie we wsiach: Chumiętki, Wymysłowo i Ziemiń, to przejaw zaniedbania, degradacji i niezrozumienia ich wartości historycznej. Miejscami zarośnięte, nieczytelny układ, zniszczone i zdewastowane nagrobki. W ostatnim czasie obserwuje się zmianę nastawienia lokalnych społeczności do owych zapomnianych miejsc pochówku. W 2002 r. w Ziemiń na cmentarzu ewangelickim odbyło się uroczyste odsłonięcie granitowych obelisków z tablicami epitafijnymi w języku niemieckim i polskim. Pozostałe dwa cmentarze odchwaszczono i usunięto krzaki.

Sfera uświadamiania sobie wartości historycznej zabytku, reguł i zasad postępowania przy jego renowacji to zagadnienie, które rzutuje w sposób czytelny na prowadzenie prac remontowych. Brak zrozumienia, wiedzy u części właścicieli obiektów przejawia się w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Wszak często widuje się obiekty, wpisane wprawdzie tylko do ewidencji zabytków, które poddane zabiegom renowacyjnym ulegają metamorfozie, np. parter przystosowany zostaje do współczesnych potrzeb usługowych i staje się rażącym dysonansem w oglądzie całości. Skala zjawiska jest znaczna, możliwości jego niwelowania złożone i determinowane również przez czas.

Momentem wszak najistotniejszym na dzień dzisiejszy są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi, gdzie często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Dylemat: co zrobić, a co pominąć?, to najczęstszy problem właścicieli obiektów zabytkowych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to jednakże warunek szczególny, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, iż w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

a) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy Krobia, stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych i pałacu w Gogolewie są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające z „Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Krobia na lata 2007-2013”

Przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Krobi Nr XXI/154/2008 z dnia 21 maja 2008 r. *Plan Rozwoju Lokalnego dla Miasta i Gminy Krobia* określił kierunki rozwoju gminy do 2013 r. formułując nadrzędny cel jakim jest stworzenie dobrych warunków do życia, pracy i wypoczynku dla mieszkańców gminy. Realizowany on będzie m.in. poprzez zaspokojenie potrzeb mieszkańców we wszystkich dziedzinach życia, aktywizację działalności gospodarczej, ochronę środowiska przyrodniczego, ochronę dziedzictwa kulturowego, rozwój turystyki.

W rozdz. II „Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza miasta i gminy” pkt 3 „Turystyka” wskazano na duże szanse i możliwości rozwoju turystyki na terenie gminy w oparciu o dawne zwyczaje, dużą ilość obiektów kultury materialnej i stanowisk archeologicznych.

W punkcie 4.7. przedstawiono „Stan obiektów dziedzictwa kulturowego”. Na wstępie zamieszczono krótki zarys wczesnego osadnictwa na terenie gminy. W tabeli wymieniono stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Kolejna tabela zawiera wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Wskazano również na występowanie obiektów o walorach zabytkowych nie ujętych w rejestrze, zarówno na terenie miasta jak i we wsiach: Domachowo, Sułkowice, Stara Krobia, Posadowo oraz Gogolewo (zespoły folwarczne, zespoły kościelne, zabudowa zagrodowa). Wymieniono również wyznaczone przez konserwatora zabytków strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa A – w Chwałkowie, Domachowie, Gogolewie, Nieparcie, Pijanowicach, Pudliskach, Rogowie,

- Strefa B – w Chumiętkach, Chwałkowie, Ciołkowie, Domachowie, Gogolewie, Nieparcie, Przyborowie, Pudliskach, Starej Krobi, Sułkowicach, Żychlewie,
- Strefa K – w Gogolewie, Nieparcie,
- Strefa K – w Krobi, Nieparcie.

Poniżej zawarta jest deklaracja Gminy do podejmowania działań mających na celu zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania atrakcyjnego wizerunku miasta i wsi poprzez ochronę istniejących obiektów kulturowych, eksponowanie i uporządkowanie historycznej struktury miasta, kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycyjnej architektury.

Dokument w rozdz. III określił „Misję oraz cele strategiczne miasta i gminy Krobia”. Jako jeden z głównych celów przyjęto „Poprawę walorów estetycznych i inwestycyjnych miasta”. Ma on być realizowany m.in. poprzez rewitalizację centrum miasta – rynek, park, fosa, a oczekiwanym rezultatem będzie wzrost atrakcyjności turystycznej miasta, pobudzenie lokalnej turystyki poprzez prezentacje walorów historycznych i kulturowych.

Plan Rozwoju Lokalnego uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów zabytkowych do celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność, jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją tego regionu.

4.3. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ”

Gmina Krobia posiada opracowane studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium przyjęte zostało Uchwałą Nr XVI/99/99 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 10 listopada 1999 r., natomiast ostatnia zmiana została uchwalona przez Radę Miejską w Krobi Uchwałą Nr XXVII/218/2012 z dnia 26 października 2012 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania

przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

Rozdz. 3 „Środowisko kulturowe” poświęcony został w całości ochronie dziedzictwa kulturowego”. W punkcie 3.1. przedstawiono rys historyczny terenu gminy Krobia; wczesne osadnictwo, historię kształtowania się miasta, jego układ przestrzenny, stosunki gospodarczo – społeczne. W punkcie 3.2. „Charakterystyka stanu istniejącego” omówiono istniejący stan wiedzy o dziedzictwie archeologicznym z terenu gminy. W tabeli wymieniono wszystkie stanowiska archeologiczne zewidencjonowane w AZP.

Na terenie miasta i gminy Krobia zostały wyznaczone liczne strefy ochrony konserwatorskiej (A, B, K, E) mające na celu ochronę spuścizny kulturowej gminy występującą w formie stanowisk archeologicznych, obiektów wpisanych do rejestru zabytków, założeń urbanistycznych jednostek osadniczych, osi widokowych. Strefy ochrony konserwatorskiej występują na terenie miasta Krobia (strefa A, B, K i E) jak i na obszarach wiejskich gminy:

Strefa A

- Krobia
 - układ urbanistyczny i zespół budowlany miasta.
- Chwałkowo
 - zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) bramy parkowe.
- Domachowo
 - zespół kościelno-cmentarny:
 - a) kościół,
 - b) cmentarz przykościelny,
 - wiatrak koźlak.
- Gogolewo

- zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) oficyna,
 - d) ogrodzenie z bramami,
 - e) mostek
 - f) dwa podwórza gospodarcze.
- Niepart
 - obszar ruin zamku obronnego,
 - oficyna,
 - podwórze gospodarcze,
 - zespół kościelny:
 - a) kościół,
 - b) plebania,
 - c) cmentarz przykościelny,
 - kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym.
- Pijanowice
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park,
 - c) dom ogrodnika,
 - d) spichlerz.
- Potarzyca
 - dwór z reliktem parku i folwark.
- Pudliszki
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy.
- Rogowo
 - zespół pałacowo-parkowy.

Strefa B

- Chumiętki
 - relikł parku krajobrazowego

- Chwałkowo
 - zachodnia część wsi,
 - północna część wsi,
 - zabudowa Włostowa.
- Ciołkowo
 - dwór z reliktem parku.
- Domachowo
 - układ przestrzenny wsi.
- Gogolewo
 - układ przestrzenny wsi.
- Niepart
 - część zabytkowa wsi.
- Przyborowo
 - dwór z reliktem parku,
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) kolonia mieszkalna,
 - b) podwórze gospodarcze.
- Pudliszki
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) budynki mieszkalne i podwórze gospodarcze (część wschodnia wsi,
 - b) część północna wsi z mieszkalnymi budynkami folwarcznymi.
- Stara Krobia
 - układ przestrzenny wsi.
- Sułkowice
 - układ przestrzenny wsi (owalnicowy).
- Żychlewo
 - układ przestrzenny wsi.

Strefa K (ochrony krajobrazu)

- Gogolewo
 - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem pałacowo-parkowym.
- Niepart

- strefa ochrony krajobrazu.

Strefa E (ochrony ekspozycji i osi widokowych)

- Krobia
 - strefy ekspozycji na panoramę miasta i osie widokowe.
- Niepart
 - strefy ekspozycji na kościół od strony południowej, zachodniej i północnej, oś widokowa od strony drogi.

W kolejnych tabelach wymieniono obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz figurujące w ewidencji służby ochrony zabytków.

W punktach 3.3. i 3.4. przedstawiono uwarunkowania i kierunki rozwoju:

Uwarunkowania rozwoju

1. Występowanie unikalnych w rejonie wartości kulturowych, m. in. chroniony prawem zabytkowy układ urbanistyczny Krobi, liczne założenia parkowo-dworskie i folwarczne (Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo) oraz zespoły kościelno – cmentarne (Krobia, Chwałkowo, Domachowo, Niepart).
2. Duża liczba stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków, które stwarzają ograniczenia w rozwoju zabudowy.
3. Znaczna liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków, powoduje ograniczenia w przebudowie, rozbudowie, modernizacji oraz zmianie ich funkcji.
4. Występowanie atrakcyjnych pod względem architektoniczno-turystycznym jednostek o założeniach parkowo – pałacowych: Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo (kształtujących jednocześnie ład przestrzenny na terenach poszczególnych jednostek osadniczych).
5. Zły stan techniczny zabudowy o walorach zabytkowych lub historycznych (zniszczone, zaniedbane parki, pałace, dwory, folwarki, stare cmentarze).
6. Wymogi ochrony konserwatorskiej ograniczają rozwój zabudowy – występowanie na terenie gminy stref ochrony konserwatorskiej (strefa: A, B, K i E) stwarza pewne ograniczenia w przekształcaniu oraz rozbudowie układów osadniczych, a także w kształtowaniu nowej

zabudowy.

Kierunki rozwoju

1. Utrzymać istniejące strefy ochrony konserwatorskiej; nie przewiduje się wyznaczania nowych stref ochrony konserwatorskiej.
2. Dążyć do zachowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania atrakcyjnego wizerunku miasta i wsi poprzez: ochronę istniejących obiektów kulturowych, wyeksponowanie i uporządkowanie historycznej struktury miasta oraz kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycyjnej architektury.
3. Wyznacza się strefę „W” ochrony archeologicznej zgodnie z rysunkiem „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Krobia”, w której działalność inwestycyjna wymaga uzyskania uzgodnienia konserwatora zabytków, który określi warunki konserwatorskie dopuszczające do realizacji inwestycji – zgodnie z przepisami odrębnymi.
4. Ustalenia dotyczące zasad użytkowania i zagospodarowania terenu na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz przewidzianych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków należy dostosować do zasad ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W szczególności ustalenia te nie mogą prowadzić do uszkodzenia bądź zniszczenia zabytków, lecz powinny zapewnić im użytkowanie i zagospodarowanie zapewniające zachowanie wartości zabytkowych. Działania w obiektach objętych ewidencją wojewódzką nie mogą prowadzić do ich zniszczenia bądź uszkodzenia.

4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Obecnie na terenie Gminy Krobia obowiązuje piętnaście miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie miasta i gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych.

I. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów: miasto Krobia – część wschodnia oraz pojedyncze działki w miejscowościach: Bukownica, Domachowo, Kuczyna, Potarzyca, Stara Krobia, Sułkowice, Żychlewo przyjęty Uchwałą Nr VIII/53/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 maja 2003 r. W § 7 wprowadzono zapisy dotyczące zasad ochrony konserwatorskiej.

1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor.

2. Wyznacza się zgodnie z rysunkiem strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” i „B” oraz osie widokowe, dla których ustala się obowiązek:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) uzyskania decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków na częściowe skreślenie obiektu z rejestru zabytków w przypadku rozbiórki obiektów stanowiących istotny element zabudowy miasta.

3. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązek:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem,

c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora.

4. Dla nieruchomości na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

5. Ustala się obowiązek dla terenu usług oznaczonych symbolem 2U uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych

z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

II - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewid. 372, 373, 374, 375, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389/1, 389/2, 389/3, 389/4, 390/1, 391/1, 392, 469 przy ulicy Polnej w Krobi przyjęty Uchwałą Nr XIV/91/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 15 grudnia 2003 r. W § 6 wprowadzono zapisy:

1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor.

2. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązek:

a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków,

b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem,

c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora.

3. Dla nieruchomości na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

III. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Krobia Zachód – Centrum przyjęty Uchwałą Nr XLVI/319/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 6 lipca 2006 r. W § 25 wprowadzono zapis: Ustala się ochronę zabytkowego układu urbanistycznego miasta Krobia oraz innych obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi.

IV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr ewidencyjny 195/2 przy ulicy Zachodniej w Krobi przyjęty Uchwałą Nr XLIX/336/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 3 października 2006 r. W § 9 wprowadzono zapisy:

1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem

Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno – zabezpieczające.

2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

V. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru przy rozjeździe zachodniej obwodnicy miasta Krobia i ulicy Poznańskiej przyjęty Uchwałą Nr VIII/35/2007 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 kwietnia 2007 r. W § 9 wprowadzono zapisy:

1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi ewentualną konieczność nadzoru archeologicznego.

2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko z zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

VI. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Farma Wiatrowa Krobia Południe przyjęty Uchwałą Nr XLII/345/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W § 13 wprowadzono zapis: na etapie uzgadniania projektów budowlanych ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych lokalizowanych na stanowiskach archeologicznych oznaczonych na rysunku planu z konserwatorem zabytków, który określi, z uwzględnieniem przepisów odrębnych, warunki dopuszczające do realizacji inwestycji.

VII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Ścieżka Rowerowa Krobia –Pudliszki przyjęty Uchwałą Nr XLII/344/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie

ochrony zabytków archeologicznych, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

VIII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczyna 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/343/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych, o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

IX. Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego Krobia – Tereny Sportowe i Rekreacyjne przyjęty Uchwałą Nr XLII/342/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

X. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Chwałkowo 1 przyjęty Uchwałą Nr XLIV/366/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r., W planie wprowadzono zakaz zabudowy na części obszaru przy parku pałacowym, natomiast w §12 wprowadzono zapisy:

1. Ustala się strefę ochrony archeologicznej obejmującą obszar opracowania planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w strefie ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków

archeologicznych tj. prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno - zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

XI. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczynka 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/367/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r. W § 12 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

XII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pudliszki 1 przyjęty Uchwałą Nr XLII/365/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r. W §11 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

XIII. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto III przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/390/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 marca 2010 r. W §16 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków,

który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.

3. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

4. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na oznaczonym symbolem 1ZC wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

XIV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto IV, przyjęty Uchwałą Nr XLIX/398/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 kwietnia 2010 r. W §10 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.

XV. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pudliszki 2 – Strefa Aktywizacji Gospodarczej przyjęty Uchwałą Nr VII/41/2011 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 marca 2011 r., W §11 wprowadzono zapisy:

1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.

2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu

Delegaturą w Lesznie.

Inwestycje na terenie gminy Krobia wykonywane są również na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Na obszarach objętych ochroną konserwatorską planowane inwestycje uzgadniane są każdorazowo z urzędem konserwatorskim.

4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Lesistość na terenie gminy wynosi 4,1 % i jest kilkakrotnie niższa od średniej dla Wielkopolski (25,3 %) i kraju (28,4 %). Pierwotna szata roślinna została całkowicie zmieniona w wyniku zagospodarowania rolniczego.

Tereny leśne rozciągają się w większości na zachód od Ziemiłina (łącząc się z większym kompleksem leśnym na terenie gminy Poniec), w obszarze plejstocenijskiej doliny między Rogowem i Niepartem oraz na morenowych piaskach i żwirach koło Gogolewa. Małe kompleksy leśne znajdują się też w okolicach Ciołkowskich Hub oraz między Pudliszkami i Kuczyną. Na obszarach plejstocenijskich dolin przeważają siedliska borów mieszanych (na wydmach – borów świeżych), na dnie pradoliny – lasu wilgotnego, olsu jesionowego i boru mieszanego wilgotnego, na pozostałych, siedliska lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego.

Najcenniejszymi siedliskami pod względem przyrodniczym są obszary zajmowane przez łąki i pastwiska, rozciągające się na powierzchni 953 ha, co stanowi 7,4 % powierzchni gminy. Tereny łąkowe w dolinkach i pradolinie zajęte są pod łąki intensywnie użytkowane, jednak lokalnie zachowały się fragmenty zbiorowisk naturalnych – torfowiskowych i szuwarowych. Między Grabianowem i Rogowem, w dolinie Dąbrocznej i w dolinkach małych cieków zachowały się łąki bogatsze gatunkowo, z zadrzewieniami i zakrzewieniami stanowiącymi resztki roślinności połęgowej.

Na terenie gminy nie występują obszary objęte szczególną ochroną przyrodniczą jak parki krajobrazowe, rezerваты, obszary chronionego

krajobrazu czy użytki ekologiczne. Indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Chwałkowo
 - dąb o obwodzie 330 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 388),
 - dąb o obwodzie 400 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 389),
 - dąb o obwodzie 336 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 390),
 - dąb o obwodzie 425 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 380),
 - dąb o obwodzie 340 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 382),
 - dąb o obwodzie 355 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 392),
 - dąb o obwodzie 370 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 391),
 - jesion o obwodzie 320 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 381),
 - topola o obwodzie 394 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 393),
 - topola o obwodzie 430 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 394),
 - jesion o obwodzie 286 cm (nr rejestru 396),
- Karzec
 - dąb o obwodzie 590 cm (nr rejestru 78),
 - dąb o obwodzie 550 cm (nr rejestru 79),
- Krobia
 - lipa o obwodzie 348 (nr rejestru 378),
- Pudliszki
 - wiąz o obwodzie 580 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 83),
 - platan o obwodzie 570 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 82),
- Włostowo
 - 2 dęby o obwodach 310 cm i 360 cm (nr rejestru 34).

W sytuacji silnego odlesienia i rolniczego zagospodarowania przeważającego obszaru gminy szczególną rolę pełnią zachowane parki podworskie i zadrzewione cmentarze w miejscowościach: Krobia, Chumiętki, Chwałkowo, Domachowo, Gogolewo, Niepart, Pijanowice, Pudliszki i Rogowo. Oprócz znaczenia historycznego pełnią one ważną rolę w systemie ekologicznym wzbogacając i urozmaicając środowisko przyrodnicze.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta (burmistrza) gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Krobia wykonała w 2009 r. gminną ewidencję

zabytków nieruchomych (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie, m.in. położenie, czas powstania, materiał, właściciel, stan zachowania obiektu oraz fotografie. W gminnej ewidencji znajdują się obecnie 524 obiekty zabytkowe. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany zostanie Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lesznie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonano gminną ewidencję zabytków archeologicznych, obejmującą karty stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i przeznaczonych do wpisu do rejestru oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana przez WUOZ w Poznaniu Delegaturę w Lesznie.

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu Delegaturę w Lesznie.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków Delegaturą w Lesznie w sprawie wpisania do rejestru zabytków obiektów nie ujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i architektoniczne.

Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków:

3. Domachowo

- cmentarz przykościelny,
- dwór.

2. Niepart

- zespół kościelny (kościół, cmentarz przykościelny z murem i bramami, plebania, organistówka).

3. Krobia

- d. pałac arcybiskupi,
- d. szkoła ewangelicka,
- d. restauracja,
- szkoła na wyspie zamkowej,
- gazownia,
- dworzec kolejowy
- wybrana zabudowa mieszkalna.

4. Gogolewo

- oficyna.

5. Pudliszki

- park dworski.

6.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Krobia*” na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Krobi,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- określenie zasad udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (dotacje) oraz rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli

obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,

- podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy

6.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Na terenie gminy Krobia przecinają się piesze i rowerowe szlaki turystyczne. Wiodą one do najciekawszych pod względem przyrodniczym i historycznym miejsc, wśród których są najciekawsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach.

Ziemiański Szlak Rowerowy, stworzony przez Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościnną”. Długość trasy - 40 km na terenie powiatu gostyńskiego, prowadzi przez Kunowo, Skowronki, Ostrowo, Bogusławki, Gostyń, Grabonóg, Bodzewo, Ziółkowo, Domachowo, Ludwinowo, Gębice, Pępowo i dalej do Kobylina.

Szlak Czarторыskich, długość trasy – 25,5 km. Trasa prowadzi przez tereny stanowiące niegdyś własność rodu Czarторыskich: Poniec, Dzieczyna, Karzec, Sarbinowo, Włostki, Rokosowo, Drzewce, Śmiłowo, Poniec.

Biskupiański Szlak Turystyczny, Szlak wytyczony w 2011 roku, wiodący przez 13 miejscowości, leżących w granicach mikroregionu folklorystycznego zwanego biskupizną. Oprócz gminy Krobia, szlak przebiega również przez teren gmin Gostyń (miejscowość - Sikorzyn) oraz Piaski (miejscowość – Rębowo). W ramach Biskupiańskiego Szlaku turystycznego opracowano kilka alternatywnych tras wycieczek, zarówno pieszych, jak i rowerowych oraz samochodowych. Na trasie szlaku, którego łączna długość wynosi ponad 50 km. znajdują się zabytki architektury sakralnej i świeckiej.

Samochodowy Szlak Turystyczny „ Zabytki sakralne południowej wielkopolski” Szlak przebiega przez trzy powiaty: kościański, gostyński i rawicki, a na jego trasie znajduje się m.in. Kościół p.w. św. Mikołaja w

Krobi.

Konny szlak turystyczny „ Wielkopolska podkowa”. Długość szlaku wynosi 125 km i można podzielić go na 5 odcinków, z których jeden – 20 kilometrowy, przebiega m.in. przez teren gminy Krobia i nosi nazwę „Szlak górskiej ścieżki”. Wędrówka szlakiem rozpoczyna się w Rokosowie, dalej prowadzi w stronę Pudliszek, przez Żychlewo, Wymysłowo, Posadowo i kończy się w Ludwinowie. Osobliwością tego fragmentu jest krajobraz przypominający beskidzkie ostępy.

W lesie w miejscowości Karzec zlokalizowana została ścieżka edukacyjna, której początek znajduje się przy leśniczówce.

Druga ze ścieżek edukacyjnych na terenie gminy Krobia – ścieżka dendrologiczna, znajduje się przy Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi.

Wytyczanie tras i szlaków turystycznych to cenna i znacząca inicjatywa. Przy ich tworzeniu można wykorzystać, po odpowiednim oznakowaniu i opisanu, stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, przede wszystkim grodziska w Pudliszkach, Wymysłowie, Potarzycy, Karcu, Nieparcie oraz cmentarzyska kurhanowe w okolicach miejscowości Pudliszki, Ziemiń i Karzec.

Biskupizna to subregion etnograficzny, którego wyróżnikami są język, strój ludowy oraz obrzędy. Obejmuje dwanaście wsi, należących dziś w większości do gminy Krobia, będących niegdyś własnością biskupów poznańskich. Centrum Biskupizny jest Krobia.

Zarówno urbanistyczny, historyczny układ miasta Krobi - jako obszar wpisany do rejestru zabytków - jak i etnograficzny subregion Biskupizny przedstawiają sobą niezwykle cenne uwarunkowania dla realizacji szeroko pojętych potrzeb kulturalnych wielu grup i środowisk, tak rodzimych jak i zewnętrznych. Zrealizować się tu mogą pasje poznawcze historyków, etnografów, ludzi - pasjonatów, dla których miasto, subregion etnograficzny, ich historia jest czymś ważnym. Należy jednak zdawać sobie sprawę z jednej istotnej zasady – konieczne jest stworzenie programu, w którym najistotniejszym będzie wyartykułowanie motywacji pobytowej. Przekładając to na język praktyki powiemy, iż warto pokusić się – wzorem

innych miast europejskich, o napisanie scenariusza dla miasta i subregionu, w którym ujęte będą wszelkie elementy historyczne, przetransponowane we współczesnym „opakowaniu” pojęciowym z dopełniającą scenografią przestrzenną. W rocznym kalendarzu imprez można by przykładowo wydzielić dwu-, - trzy, a nawet czterodniowe imprezy połączone z widowiskami, stałą obudową handlowo-turystyczną, która poprzez tak konstruowaną motywację stanie się siłą napędową i motywacyjną gospodarki miasta i gminy.

6.6. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków, stanowiącym własność Gminy Krobia, jest budynek ratusza. Jego stan techniczny jest dobry.

Ważnym zagadnieniem jest ochrona nieczynnych, zaniedbanych i często dewastowanych cmentarzy ewangelickich. Aby przywrócić właściwą rangę tym miejscom wiecznego spoczynku, podjęta zostanie inicjatywa ich uporządkowania. Do akcji włączona zostanie społeczność lokalna oraz młodzież szkolna, gdyż jej zaangażowanie w odtwarzanie śladów lokalnej historii jest ważnym elementem w procesie edukacyjnym. Nawiązana zostanie współpraca z gminami i szkołami mającymi doświadczenie w tego typu przedsięwzięciach.

Własnością Gminy jest cmentarz w Zieminie (częściowo oczyszczony, z krzyżem i głazami pamiątkowymi), pozostałe dwa, w Chumiętkach i Wymysłowie figurują w ewidencji gruntów jako własność Skarbu Państwa.

Jedyny cmentarz żydowski, a w zasadzie jego pozostałość w Krobi, zaplanowano oczyścić i ogrodzić do roku 2015. W planach jest również zamontowanie w miejscu cmentarza pamiątkowej tablicy informacyjnej.

Działaniem, które zrealizowała Gmina była rewitalizacja parku parafialnego przeprowadzona w 2010 roku. Gmina Krobia dostała w użyczenie od Parafii Rzymskokatolickiej teren parku o powierzchni 1,6 ha. Samorząd uporządkował i zagospodarował obiekt tak, że stał się on atrakcyjnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców miasta i okolic.

Zgodnie z projektem wykonano alejki spacerowe, utworzono plac zabaw, ustawiono elementy małej architektury takie jak: ławki, kosze na śmieci, stylizowane lampy oświetleniowe, altankę, zegar słoneczny, miejsce do gry w szachy, oraz rampę do jazdy na deskorolkach. Wykonano nowe nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych.

Kolejnym działaniem zrealizowanym przez Gminę była renowacja wyspy zamkowej w Krobi. W wyniku projektu wymieniono zniszczoną nawierzchnię utwardzoną terenu wyspy, dokonano nowych nasadzeń drzew i krzewów ozdobnych, zamontowano elementy małej architektury: ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe, kosze gabionowe, stylizowane lampy oświetleniowe. Całość prac wykonano w 2012 roku.

Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
 - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół

działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Krobia wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,

- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Krobi zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.

W skład zespołu wchodzi:

1. Maja Moskwa – Loman
 2. Agnieszka Linowska
 3. Daria Andrzejewska
 4. Aniela Hajduk
 5. Marcin Krzyżostaniak
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac

konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE*.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

Iç. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.

2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.